

Cultuurbeleid

Van Mergel tot Meesterschap

Gemeente Valkenburg aan de Geul
2025-2034

Voorwoord

Kunst, cultuur en erfgoed zijn als vaste waarden ‘gebeiteld’ in het DNA van de gemeente Valkenburg aan de Geul. In het mergel van de groeves, het aanbod aan tentoonstellingen en muziekprogrammering, het immaterieel erfgoed van verenigingen in de kernen en in de culturele initiatieven die met vele vrijwilligers, organisatoren en ondernemers van de grond komen. Cultuur laat ons trots zijn op dat wat we met elkaar delen en kan bovendien van grote waarde zijn in de aanpak van maatschappelijke problemen zoals eenzaamheid en kansenongelijkheid. Ook hebben kunst, cultuur en erfgoed een grote aantrekkingskracht op toeristen en daggasten die een bezoek brengen aan onze gemeente. Daarmee genereert cultuur ook economische waarde voor ondernemers en inwoners.

Tot op heden werd er geen actief cultuurbeleid gevoerd vanuit de gemeente. Daar willen we verandering in brengen met dit cultuurbeleid Van Mergel Tot Meesterschap 2025-2034, dat uitgaat van het leggen van een duurzame basis voor cultuur. Vanuit deze basis zetten we in op professionalisering, op meesterschap in alles wat we doen. Deze ambitie vergt het maken van duidelijke keuzes met ook een andere rol en taak van de gemeente op het gebied van cultuur. De gemeente wil het culturele veld graag ondersteunen, maar met het accent om ook richting aan te brengen en meer te sturen op kwaliteit.

Het cultuurbeleid is door een participatietraject tot stand gekomen. De gekozen visie en doelstellingen zijn dan ook zo veel als mogelijk in afstemming met het culturele veld en andere stakeholders geformuleerd. Het cultuurbeleid sluit bovendien nadrukkelijk aan bij, en borduurt verder op, actuele en relevante beleidsdocumenten.

We danken iedereen die via gesprekken, sessies, de enquête of op andere wijze heeft bijgedragen. Er zijn veel overleggen gevoerd met het culturele veld, verschillende afdelingen binnen de gemeente, stakeholders en externe partijen. De kennis en ervaring, maar vooral ook de energie en passie van alle inwoners, vrijwilligers, cultureel ondernemers en initiatiefnemers was hierbij van grote waarde en is van belang voor het stimuleren van cultuur in onze gemeente.

Wethouder Kunst en Cultuur Kevin Rouwette
Wethouder Erfgoed Wim Weerts

Cultuurbeleid

Het cultuurbeleid Van Mergel Tot Meesterschap 2025-2034 schetst in hoofdlijnen waar we met cultuur in Valkenburg aan de Geul naartoe willen. Allereerst wordt beschreven waarom de gemeente Valkenburg aan de Geul cultuur wil versterken en meer beleefbaar wil maken. We leggen hierbij zowel de focus op de intrinsieke waarde van cultuur als ook op de verbinding van cultuur met andere domeinen. Hier koppelen we vijf doelstellingen aan. In de daaropvolgende hoofdstukken volgt de uitwerking van vijf uitgangspunten om deze doelstellingen te realiseren. Vervolgens is in grote lijnen de financiële inzet te lezen. Als eerste bijlage is een weergave van het participatieproces toegevoegd, met daarbij een compacte weergave van de resultaten uit de enquête. In de tweede bijlage is een begrippen- en bronnenlijst te vinden. Wel duiden we hieronder al het begrip ‘cultuur’.

Uitvoeringsprogramma

Behorend bij dit cultuurbeleid wordt er per vier jaar een uitvoeringsprogramma gemaakt (respectievelijk 2025-2028, 2029-2032, 2033-2034 met doorkijk naar de toekomst). In ieder uitvoeringsprogramma worden de concrete doelen en acties voor de desbetreffende periode benoemd. De rollen, taken en instrumenten die te lezen zijn in dit cultuurbeleid worden in het uitvoeringsprogramma concreter uitgewerkt.

Het gaat in dit cultuurbeleid over ‘cultuur’ als overkoepelende verwijzing naar alle activiteiten op het gebied van onder andere podiumkunsten (dans, toneel, muziek en alle kruisbestuivingen daartussen), beeldende kunst, fotografie en film, urban arts en cultureel erfgoed zoals carnaval, heemkunde, historie, Limburgse taal en de verhalen achter monumenten. Er wordt alleen onderscheid gemaakt tussen disciplines wanneer dit nodig is om concrete voorbeelden te geven. Dit doen we om te waarborgen dat alle inwoners zich kunnen herkennen in de diverse uitingsvormen van cultuur in Valkenburg aan de Geul. Op deze manier benadrukken we dat cultuur van en voor iedereen is.

Daarnaast gaat het in dit cultuurbeleid over cultuuraanbod dat door stichtingen, verenigingen, zelfstandige initiatiefnemers en vrijwilligers wordt georganiseerd. Hoewel wij de activiteiten van zakelijke ondernemers als een waardevolle aanvulling voor het culturele leven zien, worden zij binnen dit cultuurbeleid zijdelings genoemd. Vanwege het belang van deze initiatieven en omdat ondernemerschap in het DNA van Valkenburg aan de Geul zit, onderhouden we wel goed contact met deze ondernemers als sparringpartner en kunnen zij inspiratie uit dit cultuurbeleid halen om nieuwe initiatieven op te starten. Bovengenoemde uitgangspunten worden meegenomen in de verdere uitwerking van het subsidiebeleid. De bestaande subsidieregelingen worden getoetst en waar nodig aangepast, zodat deze beter aansluiten bij de doelstellingen van het voorliggende cultuurbeleid.

Inhoudsopgave

Cultuur en erfgoed: waar staan we?	5
Visie en doelstellingen	8
1. Iedereen kan meedoen	12
2. Culturele basisinfrastructuur en professionaliseringsslag	16
3. Samenwerken en kruisbestuiving	20
4. Ruimte voor makers, professionals en cultureel ondernemerschap	22
5. Erfgoed als DNA van Valkenburg.....	24
Inzet van de gemeente: rollen en taken	28
Financieel kader	30
Bijlage 1: Proces totstandkoming cultuurbeleid.....	33
Bijlage 2: begrippenlijst	36
Eindnoten.....	39
Bronnenlijst.....	39

Cultuur en erfgoed: waar staan we?

Het cultuuraanbod in Valkenburg aan de Geul wordt op dit moment (2025) gekenmerkt door de vele verenigingen, de aanwezige musea en podia, en initiatieven die door met name enthousiaste vrijwilligers worden georganiseerd. Bovendien nodigt de aanwezigheid van (ondergronds) erfgoed, kastelen, het Geuldal en het omringende Heuvelland uit tot het vertellen van verhalen, onder andere over de unieke historie. Van de Romeinen tot aan de Heren van Valkenburg, van de Bokkenrijders en Blokbrekers, tot aan hedendaagse kunstenaars en ambachten. Er is nog altijd veel verbintenis met religie, met o.a. de bijzondere kluis op de Sjaasberg en diverse (voormalige) kloosters, kerken en bedevaartroutes. De mergelijke omgeving, de bedrevenheid van ondernemers en de verwelcoming van vele bezoekers zijn eveneens tekenend voor het DNA van Valkenburg aan de Geul. Dit DNA werkt – samen met actuele demografische ontwikkelingen – door in hoe cultuur wordt georganiseerd en in de manier waarop het aanbod tot stand komt.

De gemeente heeft de afgelopen jaren culturele initiatieven, waar mogelijk, ondersteund door als meedenker, financier of kartrekker betrokken te zijn. In de gemeente zijn o.a. meerdere musea gevestigd, alsook het Openluchttheater en de Bibliotheek. De Kunst- en Cultuurraad (hierna: KCR) neemt een rol op zich als aanjager en deels als uitvoerder. Veel activiteiten op het gebied van cultuur komen tot stand door de tomeloze inzet van vrijwilligers. Zij zetten zich op dit vlak in vanuit diverse motivaties, bijvoorbeeld om iets bij te kunnen dragen aan de samenleving, talentontwikkeling of het aanwakkeren van jongere generaties. Daarnaast vormen (culturele en sociale) tradities en het elkaar ontmoeten via cultuur vaak belangrijke waarden in hoe cultuur in de gemeente tot stand komt. Met name cultuurliefhebbers die zich op eigen initiatief verdiepen in het beschikbare aanbod worden hiermee bereikt.

Kansen voor cultuur en erfgoed in onze gemeente

Ondanks dat er in onze gemeente al veel gebeurt op het gebied van cultuur, zijn er ook uitdagingen die we graag omschrijven als kansen. We willen, passend bij de Visie Vrijtijdseconomie van de Gemeente Valkenburg aan de Geul, inwoners en bezoekers meer verwonderen met mooie verhalen over cultuur en erfgoed.

Doelgroepen: we signaleren dat met het huidige aanbod diverse doelgroepen niet of in mindere mate (structureel) worden bereikt. Te denken valt aan kinderen met hun ouders/verzorgers, jongeren, (eenzame) ouderen en inwoners tussen 30 en 60 jaar met diverse huishoudenssamenstellingen. Deze groepen komen nog te weinig in aanraking met cultuur in Valkenburg aan de Geul. Naast dat zij voor grootstedelijk cultuuraanbod naar steden zoals Maastricht of Heerlen reizen, dient er ook in hun thuisgemeente een aantrekkelijk aanbod te zijn, gebaseerd op het DNA van Valkenburg aan de Geul.

Samenwerken: het huidige culturele veld in Valkenburg aan de Geul functioneert (nog) te individualistisch. Hierdoor wordt het potentieel van samenwerken niet altijd voldoende benut. Als we vanuit de samenleving veel belang hechten aan het voortbestaan van verenigingen, is het belangrijk dat er ruimte voor vernieuwing ontstaat (bijvoorbeeld door samenwerking met andere verenigingen of wellicht met ondernemers of evenementenorganisatoren) alsook ruimte voor verbetering wat betreft de toegankelijkheid voor nieuwe leden. Positief is de rol die de KCR

neemt met haar verbindende project Óngerein.¹ Een andere ontwikkeling is het Erfgoed Collectief Groot Valkenburg².

Balans: meer balans tussen aanbod gericht op inwoners en aanbod dat hoofdzakelijk bezoekers bereikt, is eveneens gewenst. Ook toeristen en daggasten verdiepen hun bezoek aan Valkenburg aan de Geul graag met activiteiten op het gebied van erfgoed, zij kunnen daarvoor o.a. terecht bij de groeves, de kasteelruïne, de Romeinse Katakomben en de vaste collectiepresentatie van Museum Valkenburg. We willen bezoekers (toeristen en daggasten) stimuleren meer activiteiten te ondernemen om onze cultuur en erfgoed te beleven. Inwoners willen in grotere mate op actieve en reactieve manieren deelnemen aan cultuur en zelf hun creatieve talenten ontplooien. Passend aanbod op dit vlak wordt gemist.

Doorpakken: de gemeente signaleert dat succesvolle projecten niet altijd worden doorgezet door bijvoorbeeld een tekort aan vrijwilligers (leden/kartrekkers dan wel bestuurders), onvoldoende financiën en/of een gemis aan professionele krachten. We zien vanuit deze insteek de mogelijkheid om andere denkpatronen aan te wenden bij het culturele veld. Met name het aanbod voor kinderen en jongeren alsook ouderen heeft veelal een incidenteel karakter. Daarnaast zien we initiatiefnemers die op eigen gelegenheid graag een culturele voedingsbodem willen creëren, maar vooralsnog niet over de kennis of middelen beschikken om dit goed aan te pakken.

Verbinden: nog niet iedereen in de gemeente voelt zich verbonden met cultuur, terwijl er volop mogelijkheden zijn om cultuur ‘dichterbij’ te brengen via het leggen van verbindingen met sociaal-maatschappelijke thema’s, (vrijtijds)economie en andere domeinen.

Toekomstbestendigheid: uit de Verenigingsmonitor 2024 van het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (hierna: LKCA) blijkt dat landelijk gezien de organisatiekracht van verenigingen na corona weer wat is toegenomen (o.a. een stijging van leden en een relatief sterke financiële gezondheid), maar dat een ouder wordend ledenbestand nog steeds kenmerkend is voor een groot deel van de cultuurverenigingen. Met name gepensioneerde ouderen sluiten zich aan om in de vrije tijd cultuur te maken.³ Aandachtspunten zijn er voor verenigingen ook op het vlak van het betrekken van (voldoende) vrijwilligers, het vinden van (jongere) bestuursleden, het genereren van zichtbaarheid en het vinden van locaties voor repetities en uitvoeringen. In Valkenburg aan de Geul heeft de KCR hier met het programma Óngerein in samenwerking met Huis voor de Kunsten Limburg – de provinciale ondersteuningsorganisatie voor amateurkunsten en erfgoed in Limburg – al in geïnvesteerd, maar een structurele inzet is op dit onderwerp nodig. De gemeente is ook sterk vergrijzend in bevolkingssamenstelling. Het op andere manieren betrekken van kinderen en jongeren is dan ook van groot belang.⁴

¹ 'Óngerein' betekent in het Limburgs 'onder elkaar'. Onder deze naam worden kennissessies voor het culturele veld georganiseerd (bijvoorbeeld over financiën of toekomstbestendigheid van verenigingen) door de Kunst- en Cultuurrad in samenwerking met het Huis voor de Kunsten.

² Het Erfgoedcollectief Groot Valkenburg is een koepelorganisatie voor verschillende erfgoedverenigingen die actief zijn in de gemeente Valkenburg aan de Geul.

³ <https://www.lkca.nl/publicatie/verenigingsmonitor-2024/>

⁴ Van de Omgevingsvisie zijn de belangrijkste zaken met centrale rol voor cultuur weergegeven in een infographic. Deze infographic is hier te vinden: <https://www.valkenburg.nl/data/downloadables/1/8/0/1/infographic-omgevingsvisie-valkenburg.pdf>

Informele cultuurbeoefening: het Huis voor de Kunsten Limburg heeft in 2024 onderzoek gedaan naar informele cultuurbeoefening. Uit dit onderzoek blijkt dat het faciliteren van ruimtes, zoals podia en presentatieplekken, essentieel is om bottom-up cultuur te laten ontstaan. Hierdoor kan talentontwikkeling plaatsvinden in informele netwerken en worden nieuwe cultuurmakers aangesproken.⁵ Hoewel er binnen het culturele veld in Valkenburg aan de Geul geleidelijk aan informele netwerken ontstaan, blijven door het ontbreken van dergelijke ruimtes, samenwerkingen tussen verenigingen of organisaties grotendeels uit en vindt er onvoldoende stimulans plaats om je talenten te ontwikkelen en nieuwe doelgroepen te betrekken. Uit het participatietraject alsook uit de enquête die we uitvoerden in opmaat naar dit cultuurbeleid, werd het gemis aan dergelijke ruimtes om elkaar te ontmoeten en op een laagdrempelige manier deel te nemen aan cultuur duidelijk benoemd.

Kortom: Een heldere visie op cultuur met bijpassende kaders voor het culturele veld, die vanuit de gemeente wordt uitgedragen, draagt in positieve zin bij aan het verzilveren van kansen, het aanpakken van uitdagingen en het versterken van het culturele DNA van Valkenburg aan de Geul.

⁵ Groepen die niet in een vereniging of andere rechtsvorm zijn georganiseerd, zoals online platforms waar mensen elkaar ontmoeten, boekenclubs, popbands, verhalenvertellers. Zie voor het verdere onderzoek: <https://hklimburg.nl/projecten/onderzoek-informele-cultuurbeoefening>

Visie en doelstellingen

Als gemeente hechten we veel waarde aan de intrinsieke waarde van cultuur. Daarmee bedoelen we de unieke kenmerken zoals artistieke kwaliteit en het gevoel van verwondering die nieuwe verhalen of cultuurvormen teweeg kunnen brengen. Cultuur biedt ontspanning, brengt bezinning, zorgt voor verbondenheid in de samenleving en zet aan tot reflectie, nieuwe perspectieven, (mentale en fysieke) beweging en verdieping. Ook heeft cultuur een aantrekkingskracht op potentiële nieuwe inwoners en bezoekers (bijvoorbeeld voor jonge gezinnen), waardoor leefbaarheid en economie worden aangezwengeld. Bovendien draagt cultuur bij aan maatschappelijke opgaven zoals het tegengaan van eenzaamheid en het bevorderen van gezondheid in alle opzichten. Dat wil zeggen: cultuur is een belangrijke spil in het creëren van een Valkenburg aan de Geul waar het fijn wonen, leven, werken en recreëren is.

Met dit cultuurbeleid maken we duidelijke keuzes en zetten we de genoemde kansen om in mogelijkheden. We zijn ons ervan bewust dat wij als gemeente *samen* met het culturele veld, alle inwoners en betrokkenen aan de slag moeten: een ware transformatie op het gebied van cultuur dient te worden doorgemaakt om deze kansen te benutten. Als leidraad nemen we kwaliteit boven kwantiteit⁶. Heel concreet betekent dit dat we scherp gaan zijn op wat we als gemeente wel en vooral ook niet meer willen ondersteunen, vanuit de visie en gevoelde noodzaak om een professionalisering- en kwaliteitsslag te slaan. Prominent daarbij is de inzet van een cultuurcoach, die we voor een periode van drie jaar willen inzetten. Deze persoon vormt de verbinder in het culturele veld, staat in contact met alle initiatiefnemers en fungeert tegelijkertijd als aanjager en bruggenbouwer tussen het culturele veld en de gemeente. We vinden het bovendien belangrijk dat we de gemaakte keuzes in dit beleid goed uitleggen aan jullie – inwoners, culturele veld, betrokkenen – zodat we samen vol lef en ambitie cultuur een groter onderdeel laten uitmaken van de samenleving. Samen kiezen we voor verbinding, prettiger wonen en veel ruimte om via cultuur samen te komen en creatieve talenten te ontwikkelen.

Wettelijke taken gemeente t.a.v. cultuur en erfgoed

Voordat we naar de nieuwe visie en het profiel gaan voor cultuur voor 2025-2034, zetten we eerst uiteen hoe we omgaan met de wettelijke taken t.a.v. cultuur en erfgoed. De wettelijke taken zijn de basis voor iedere overheid, maar gezien het belang van cultuur voor inwoners en bezoekers wil de gemeente Valkenburg aan de Geul meer doen dan alleen wat wettelijk moet. We sluiten daarmee onder meer aan bij het provinciale cultuurbeleid en de wensen van onze inwoners, ondernemers en bezoekers via de participatiesessies en enquête om een stap verder te zetten en cultuur echt te omarmen.

Voor gemeenten geldt geen wettelijke verplichting ten aanzien van het opstellen van beleid voor cultuur, cultuureducatie en participatie⁷. De gemeente is wel wettelijk verantwoordelijk voor een bibliotheekvoorziening en lokaal erfgoed. Zo bevat de Erfgoedwet (2016) regels over archeologie, monumenten en musea. De erfgoedwet verplicht gemeenten een

⁶ Dit vindt zijn grondslag in de Visie Vrijtijdseconomie 2035.

⁷ De drie overheidslagen (gemeenten, provincies en rijk) voeren allen cultuurbeleid. Wanneer gekeken wordt naar financiers van cultuur, gaan gemeenten op dit vlak aan kop. Van de bijna € 3,9 miljard die de gezamenlijke overheden in 2021 aan cultuur uitgaven, was ongeveer 53% van gemeenten afkomstig. Zie voor meer informatie: <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/cultuur-en-media/cultuur/overheidsuitgaven-aan-cultuur>

erfgoedverordening op te stellen, waarin zij aangeven hoe zij hun erfgoed beschermen. Ook moet de gemeente een erfgoedregister bijhouden. Op grond van het Besluit Ruimtelijke Ordening moet de gemeente bij het actualiseren of het opstellen van een bestemmingsplan rekening houden met cultuurhistorische waarden en eventuele archeologische monumenten. Dit is reeds vastgelegd in het erfgoed- en archeologiebeleid van de gemeente. Iedere gemeente kan, omdat cultuur als zodanig geen wettelijke verplichting is op bovengenoemde uitzonderingen na, zelf kiezen hoe zij bewoners op andere manieren met kunst, erfgoed en cultuur laat kennismaken, bijvoorbeeld door theater, tentoonstellingen en cultuureducatie.

De gemeente Valkenburg aan de Geul heeft eigen keuzes en afwegingen gemaakt en verantwoordelijkheid genomen ten aanzien van de lokale voorzieningen van cultuureducatie en amateurkunst, o.a. via (structurele en incidentele) subsidies aan lokale verenigingen en initiatieven. Op basis van de algemene zorgplicht voor de openbare ruimte is de gemeente verantwoordelijk voor het onderhoud van gemeentelijke kunstwerken. Verder wordt het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), gefinancierd door het Rijk met matching van de provincie, ook op basisscholen in Valkenburg aan de Geul uitgevoerd door penvoerder Kaleidoscoop. Vanuit de wettelijke taken heeft de gemeente zich o.a. de afgelopen jaren ingezet voor het Bibliotheekwerk (Wsob), erfgoed en monumentenzorg (Omgevingswet). Op deze onderdelen heeft ook de provincie een verantwoordelijkheid zoals de regierol voor gebiedsgerichte monumentenzorg op provinciaal niveau.⁸

Aanknopingspunten met andere beleidskaders

In het provinciaal beleidskader *Cultuur en erfgoed voor iedereen 2024-2027* zijn cultuur en erfgoed voor het eerst samengebracht in één beleidsstuk, met als onderlegger de gedachte dat traditie en vernieuwing elkaar versterken. Gezien de verwevenheid van cultuur en de publieksontsluiting van erfgoed is dit het uitgangspunt van dit nieuwe cultuurbeleid. Valkenburg aan de Geul heeft geen instelling die onderdeel uitmaakt van de provinciale basisinfrastructuur (zoals een professioneel symfonieorkest of provinciaal museum). Op dit niveau van cultuur zijn we als gemeente dan ook nog niet, maar we beschouwen dit aan de zijlijn wel als een stip aan de horizon en als mogelijke uitwerking van de gewenste kwaliteitsgroei die we willen doormaken. Verder nemen we de niet-wettelijke projectregelingen op het gebied van het Limburgse taalbeleid en regionale samenwerkingsprojecten op erfgoed als inspiratie mee voor de komende jaren.

Met dit cultuurbeleid gaan we de boer op richting inwoners, culturele organisaties en partners. Dit stuk bouwt voort op de Visie Vrijetijdseconomie Valkenburg aan de Geul 2035 (Visie VTE) (2024) waarin de hoofdlijnen zijn vastgelegd waar we als gemeente naartoe willen. Zaken die in de Visie VTE aan bod komen en in dit cultuurbeleid verder handen en voeten krijgen, betreffen het continueren en versterken van het hoge voorzieningenniveau op het gebied van cultuur voor inwoners, ondernemers en bezoekers, en de gastvrijheid die in het DNA van onze gemeente verankerd is. Verder vormen de groeves, de natuur, de omringende dorpen in het heuvelland en de middeleeuwse mergelstad samen het decor waarop culturele activiteiten en (toekomstige)

⁸ Met uitzondering van de bibliotheken en erfgoed/monumenten, zijn er geen wettelijke taken voor provincies op het gebied van cultuurbeleid. Wel zijn er tussen de verschillende overheidslagen afspraken gemaakt over de onderlinge taakverdeling. Zo is afgesproken dat provincies zich bezighouden met coördinatie op regionaal niveau en zich inzetten voor de diversiteit en spreiding van culturele voorzieningen. De Provincie Limburg voert een eigen cultuurbeleid, zie <https://www.limburg.nl/onderwerpen/cultuur-erfgoed-archeologie/cultuur/>

evenementen plaatsvinden. Daarnaast gaat dit cultuurbeleid door op gemeentelijke beleidsstukken en aanpalende ontwikkelingen.

Visie en profiel 2025-2034

We zetten de komende jaren onze inwoners centraal, terwijl we tegelijkertijd de bezoekers van de gemeente ook alle ruimte willen bieden om deel te nemen en te genieten van al het moois dat we nu en in de toekomst te bieden hebben op het gebied van cultuur en erfgoed. Het is van belang om nieuwe doelgroepen aan te spreken (publiek, deelnemers en gebruikers) en aanbod te stimuleren en financieren dat sterker aansluit bij actuele en toekomstige ontwikkelingen. De komende jaren werken we aan het steeds verder realiseren van onderstaande visie 2025-2034:

Cultuur draagt bij aan Valkenburg aan de Geul als prettige plek om te wonen, werken en recreëren. In Valkenburg aan de Geul is cultuur een echte verbinder voor inwoners en bezoekers. Jong en oud(er) worden uitgedaagd om mee te doen met cultuur en te genieten van het diverse aanbod en het bijzondere erfgoed. Erfgoed is steeds meer beleefbaar voor iedereen. Kunst en cultuur zijn fysiek beleefbaar in de openbare ruimte, maar ook in activiteiten en evenementen. Op scholen, in de vrijetijdssector enzovoort. Met een sterke culturele infrastructuur, kruisbestuiving tussen cultuur en andere domeinen, aandacht voor de toekomstbestendigheid van verenigingen en ruimte voor nieuwe initiatieven, raakt cultuur steeds meer verankerd in de samenleving. Ook zetten we, door bijvoorbeeld een sterke culturele infrastructuur en meer ruimte voor culturele makers, onze gemeente nog beter in de kijker. Goede faciliteiten die professionele aansturing hebben en een sterke samenwerking met professionals en vrijwilligers in de uitvoering dragen bij aan een duurzame werking van cultuur in de gemeente.

Met betrekking tot externe communicatie dragen – passend binnen de visie VTE – we het volgende profiel uit op het gebied van cultuur:

Valkenburg aan de Geul biedt met de aanwezigheid van mergelgroeves en een eeuwenoude bebouwing, inwoners en bezoekers een bijzondere ervaring. Midden in het Heuvelland, op deze historische grond en daaronder, komt cultuur tot leven en worden activiteiten georganiseerd die veel doelgroepen aanspreken. Met specifiek cultuuraanbod voor kinderen en jongeren wordt Valkenburg aan de Geul een steeds aantrekkelijkere gemeente voor o.a. gezinnen, jonge makers en initiatiefnemers van buitenaf om zich er te vestigen of een bezoek aan te brengen. Maar ook activiteiten waarin de bijzondere historie en het erfgoed wordt uitgelicht, en die ruimte bieden aan verhalen van inwoners en actuele maatschappelijke thema's (o.a. waterveiligheid en de druk op gezondheid in de breedste zin), staan in de schijnwerpers. Op dit vlak nemen wij een onderscheidende culturele positie in ten aanzien van omliggende (Zuid-)Limburgse gemeenten: veel inspirerende locaties waar culturele activiteiten kunnen plaatsvinden zijn volop aanwezig in de gemeente Valkenburg aan de Geul. Ook initiatiefnemers en vrijwilligers laten zich volop zien en organiseren cultuur. Verenigingen fungeren als spil in talentontwikkeling en cultuurparticipatie. Vanuit deze verbondenheid doet iedereen mee met het maken, organiseren of beleven van cultuur, en worden ieders talenten en interesses aangesproken.

Op basis van de visie en het profiel zijn – in afstemming met het culturele veld en stakeholders – de volgende vijf doelstellingen geformuleerd:

1. **Iedereen kan meedoen.** Zoveel mogelijk doelgroepen dienen te worden bereikt met aansprekend en toegankelijk aanbod.
2. **Culturele basisinfrastructuur en professionaliseringsslag.** Er wordt toegewerkt naar een culturele basisinfrastructuur die vanuit een gemeentelijke opdracht integraal aanbod ontwikkelt en fungeert als aanjager van het verdere culturele veld. Overkoepelend is het aantrekken van professionals essentieel om het aanbod vanuit heldere artistieke visies te vergroten in kwaliteit en bedrijfsvoering.
3. **Samenwerken en kruisbestuiving.** Door samenwerkingen te stimuleren tussen verenigingen, stichtingen, makers en initiatiefnemers onderling én tussen cultuur en andere domeinen kan cultuur (verder) verankerd worden in de samenleving.
4. **Ruimte voor makers, professionals en cultureel ondernemerschap.** Traditionele cultuurvormen gaan hand in hand met ruimte voor (jonge) makers en nieuwe vormen om cultuur te organiseren.
5. **Erfgoed als DNA van Valkenburg.** We willen ons erfgoed (materieel en immaterieel) onder de aandacht brengen van inwoners en bezoekers vanuit de inzet op beleefbaarheid en een historie die we samen koesteren.

In de volgende hoofdstukken komen deze doelstellingen één voor één aan bod.

1. Iedereen kan meedoen

Zoveel mogelijk doelgroepen dienen te worden bereikt met aansprekend en toegankelijk aanbod. Denk aan kinderen – in schoolverband of in de vrije tijd met ouders/verzorgers – jongeren, (eenzame) ouderen alsook inwoners tussen 30 en 60 jaar. De vele bezoekers aan onze gemeente betrekken we graag.

Binnen de gemeente zijn een aantal belangrijke demografische ontwikkelingen gaande, zoals een steeds ouder wordende inwonerssamenstelling (in verschillende stadia van vitaliteit), een groeiend aantal eenpersoonshuishoudens en het ‘wegtrekken’ van jongeren om elders te studeren en/of te wonen. Een toegankelijk en structureel aanbod dat inwoners en bezoekers gedurende het hele jaar uitdaagt, inspireert en reflectie biedt is van groot belang. Dit draagt bij aan de leefbaarheid en aantrekkelijkheid, cohesie en talentontwikkeling in de gemeente.

Aanpak

Veel mensen in Valkenburg aan de Geul genieten van cultuur, maar nog niet iedereen wordt bereikt. Bijvoorbeeld omdat het aanbod bepaalde doelgroepen minder aanspreekt of omdat de locatie belemmeringen opwerpt om deel te nemen.

Om cultuurdeelname voor zoveel mogelijk inwoners alsook bezoekers te bevorderen, stimuleren we het culturele veld op verschillende manieren om aansprekend en toegankelijk aanbod te ontwikkelen. Het gaat daarbij om een goede balans tussen enerzijds cultuuractiviteiten met een traditioneel karakter die de sociale cohesie en het erfgoed in de gemeente goed weergeven, en anderzijds cultuuractiviteiten die nieuwe verhalen belichten, cross-overs tussen cultuurvormen laten zien en/of ander publiek aanspreken. We zetten in op het behouden, innoveren en versterken van het aanbod dat er al is, en creëren ruimte voor nieuwe activiteiten en initiatiefnemers. Ook zetten we in op het vergroten van de toegankelijkheid van het aanbod: naast pluriformiteit van aanbod, jagen we een verbeterde fysieke toegang aan en stimuleren we dat meer inwoners in aanraking komen met het cultuuraanbod. We houden daarbij rekening met de waarden van de natuur, het landschap en het draagvlak in de omgeving. Een belangrijke schakel in deze aanpak is het aanstellen van een cultuurcoach.

a. Cultuurcoach

Er zijn volop mogelijkheden in het leggen van verbanden voor het versterken van de samenwerking in het culturele veld, bijvoorbeeld tussen de behoeften van doelgroepen en aanbieders van cultuur, tussen cultuur en andere domeinen zoals zorg en jongerenwerk en tussen het culturele veld en de samenleving in brede zin. Op die manier kan cultuur o.a. bijdragen aan saamhorigheid in de samenleving en bezinning op individueel en collectief niveau. Eén persoon als vast aanspreekpunt kan deze verbindingen leggen. Iemand die zichtbaar is voor het culturele veld en die op informele wijze kan meedenken en tips kan geven. Vanuit deze inzet stelt de gemeente een cultuurcoach aan met de taak om cultureel aanbod en doelgroepen sterker te verbinden alsook vernieuwing van aanbod aan te jagen. Deze cultuurcoach is tijdelijk werkzaam voor de gemeente om het culturele veld aan te jagen en heeft een sterke externe blik.

b. Cultuureducatie primair onderwijs

Omdat aandacht voor cultuur ‘start’ bij de opvoeding van onze jongste inwoners, willen we nadrukkelijk kinderen in schoolverband (primair onderwijs) meer kansen geven om kennis te maken met cultuur in al haar verscheidenheid. De mogelijkheid om talenten te ontwikkelen is hier ook onderdeel van. In januari 2025 zijn de *Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025–2028 ‘Een leven lang cultuur en erfgoed beoefenen’* ondertekend, o.a. door de provincies (via Interprovinciaal Overleg (IPO)) en gemeenten (via De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)).⁹

In de huidige situatie (2025) bieden scholen via prestatieboxmiddelen cultuur aan of organiseren zelf cultuur in samenwerking met kunstdocenten of verenigingen. Daarnaast vindt cultuureducatie plaats via het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK, editie 4 in 2025-2028).¹⁰ In het Heuvelland is Kaleidoscoop hiervan de penvoerder met Toon je Talent. In dit programma brengen leerlingen een bezoek aan culturele instellingen, vindt er via lespakketten voorbereiding plaats op deze bezoeken, en komen er externe kunstdocenten op de scholen. Op dit moment zijn alleen de reguliere basisscholen betrokken (niet het speciaal onderwijs) en ook zijn nog niet alle aanbieders uit Valkenburg aan de Geul hierbij aangesloten. We willen alle scholen en aanbieders aanmoedigen om mee te doen.

Omdat de Rijksoverheid heeft aangegeven dat dit programma eind 2028 stopt, is de voortgang van cultuureducatie in het primair onderwijs verder uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma.

c. Het betrekken van jongeren

In Valkenburg aan de Geul is het belangrijk dat ook jongeren betrokken worden bij cultuur, bijvoorbeeld met aansprekend aanbod of het geven van ruimte om zelf iets te initiëren. Veel jongeren trekken weg uit de gemeente om elders te gaan studeren en of wonen. Daarnaast is er sprake van eenzaamheid mede door de afgelopen jaren sterk veranderende samenleving. Ook onder jongeren in Valkenburg aan de Geul speelt dit probleem.¹¹ Cultuur kan zorgen voor een kanteling op dit vlak door jongeren fysiek samen te brengen en te zorgen voor verbinding. Bijvoorbeeld wanneer jongeren samen werken aan een gezamenlijk doel (het uitbrengen van muziek, maken van hiphop of podcasts etc.) of doordat het initiatief aan jongeren wordt gegeven om zelf ideeën uit te werken en uit te voeren. De cultuurcoach speelt een verbindende rol om de jongeren verder te betrekken bij lokale en regionale initiatieven met de mogelijkheid tot lokale activiteiten zoals Kunstbende Limburg, Nieuwe Helden Next Level 045 (Heerlen). Ook legt de cultuurcoach actief contacten met jongerenwerk, de middelbare scholen en aanbieders uit het informele netwerk ten aanzien van onder meer streetculture (rap, hiphop, breakdance, graffiti).

De komende jaren verkent de gemeente, ook in regionaal verband, verschillende mogelijkheden om meer aanbod voor jongeren te bieden. Daarvoor wordt door de cultuurcoach de

⁹ Zie [Staatscourant 2025, 1756 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen](#)

¹⁰ Dit programma wordt gefinancierd door het rijk en de provincie. Vanaf 2029 zijn er geen structurele middelen beschikbaar om dit programma in deze vorm te zetten. Er wordt momenteel gewerkt aan een Nationaal Akkoord Cultuurbeoefening om cultuureducatie vanaf 2029 te verankeren.

¹¹ 'Eenzaamheid onder jongeren 'onderschat probleem' in Valkenburg' (22-09-2022)
https://www.limburger.nl/cnt/dmf20220922_94286087

samenwerking opgezocht met o.a. jongerenwerkers en andere intermediairs die in contact staan met de doelgroepen. Ook blijven we op de hoogte van de pilot die in 2025 loopt ten aanzien van een jongerencentrum in de Polfermolen. Wanneer dit jongerencentrum in de toekomst wordt gecontinueerd, zoeken we met een passend cultuuraanbod hierop aansluiting.

Daarnaast is de gemeente al aangesloten bij het Jeugdfonds Sport en Cultuur¹². Dit fonds betaalt na voordracht van een intermediair (buurtcoach, jeugdhulpverlener of maatschappelijk werker), de sportcontributie en cultuurlessen van kinderen en jongeren (4 t/m 18 jaar) in gezinnen met geldzorgen. We gaan onderzoeken hoe we dit fonds zichtbaarder kunnen maken, zodat meer kinderen en jongeren hier gebruik van maken.

d. Ouderen

Het aantal inwoners van 65 jaar en ouder zal, net als in de rest van Nederland, in Valkenburg aan de Geul de aankomende jaren steeds verder toenemen.¹³ Potentieel levert dit ook ‘nieuwe’ cultuurbezoekers op. Belangrijk om op te merken is dat iedere oudere andere behoeftes heeft, ook op het gebied van cultuur. Het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) schrijft vanuit het kennisdossier *Ouderen en Cultuur* (2024) hierover: “De een is zelfredzaam, de ander kwetsbaar en de volgende heeft zorg nodig. Naast de mate van vitaliteit en beschikbaarheid over financiële middelen speelt leefstijl een belangrijke rol. In het algemeen geldt dat door pensionering deze ‘ouderen’ relatief veel vrije tijd hebben waardoor ze, passend bij ieders vitaliteit, zoeken naar een kwalitatieve en zingevende manier om deze tijd te besteden.

Juist omdat deze leeftijdsgroep een groot onderdeel uitmaakt van de demografische samenstelling van onze gemeente en cultuur bijdraagt aan de positieve gezondheid, is het belangrijk dat we ouderen blijven bereiken. De gemeente wil initiatiefnemers graag stimuleren om aanbod voor ouderen te ontwikkelen. De cultuurcoach speelt hierbij een verbindende rol en ook de ondersteuning van projecten voor specifieke doelgroepen is hierbij van belang. In het uitvoeringsprogramma wordt dit nader toegelicht.

e. Toegankelijk aanbod voor iedereen

Naast de inzet op bovengenoemde specifieke doelgroepen, verrijkt en inspireert de gemeente graag alle inwoners van, en bezoekers aan, Valkenburg aan de Geul met cultuur. Ongeacht leeftijd, huishoudensamenstelling (alleen/gezin, met of zonder kinderen) of financiële mogelijkheden. Bepaalde zaken belemmeren cultuurbezoek of deelname. Bijvoorbeeld wanneer informatie enkel in het Nederlands beschikbaar is of door de hoogte van prijzen (bijvoorbeeld cultuurlessen of entreetickets). De afwezigheid van toiletten kan inwoners met lichamelijke klachten weerhouden om cultuur te bezoeken, net als wanneer een activiteit niet toegankelijk is voor mensen in een rolstoel of met een rollator of kinderwagen. De komende jaren onderzoeken we hoe de fysieke en financiële toegankelijkheid van cultuur kunnen verbeteren. Een middel hierbij zou zijn om aansluiting bij het Volwassenfonds Sport en Cultuur te vinden. Het inzetten op het thema toegankelijkheid van cultuur is in lijn met de Lokale Inclusie Agenda (LIA) die we als gemeente ontwikkeld hebben.

¹² Zie: <https://jeugdfondssportencultuur.nl/>

¹³ In 2014 was het percentage 65-plussers 26%, in 2024 was dit 31.5% <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/regionaal/jongeren-en-ouderen>

Daarnaast wil de gemeente inwoners stimuleren om aanbod te bezoeken van organisaties die in Valkenburg aan de Geul gevestigd zijn. Om dit mogelijk te maken willen we samen met onder andere het culturele veld bekijken wat er nodig is om het cultureel aanbod meer (online/offline) zichtbaar te maken. Het oprichten van een cultureel platform om de activiteiten van de vele verenigingen, culturele ondernemers en informele netwerken bij elkaar te brengen kan daartoe een instrument zijn. Op dit moment zijn er al diverse organisaties met een bijhorende website, waardoor het voor de cultuurzoeker niet mogelijk is om met een druk op de knop een overzicht van activiteiten op het gebied van kunst, cultuur en erfgoed in beeld te krijgen. Naast de websites van verenigingen zijn er al enkele bredere sites zoals 1Valkenburg.nl en Mergel.nu. Deze laatste staat op de lijst van UNESCO Digitaal Erfgoed in Nederland.

Rollen en taken gemeente:

- Aanstellen van de cultuurcoach gedurende het uitvoeringsprogramma 2026-2028
- De gemeente stelt zich op als sparringpartner van Kaleidoscoop inzake CmK, en moedigt scholen en aanbieders aan om zich aan te sluiten bij de inzet van CmK en om CmK ook in 2028 door te laten gaan d.m.v. lobby richting het Rijk.
- Verkenning van verschillende (regionale) mogelijkheden om meer aanbod voor jongeren (zowel in als buiten het onderwijs) te bieden.
- Onderzoek naar de verbetering van de toegankelijkheid van het culturele aanbod.
- Verkenning met het culturele veld om het cultureel aanbod meer zichtbaar te maken, bijvoorbeeld in de vorm van een cultureel platform.

Instrumenten die de gemeente in 2025-2034 inzet:

- Verbinden cultureel aanbod
- Aanjagen vernieuwing aanbod ten aanzien van diversiteit en inclusie.
- Continueren deelname aan het Jeugdcultuurfonds Sport en Cultuur en onderzoeken meer zichtbaarheid van dit fonds.
- Lobby voor Rijksmiddelen voor CmK na 2028.

2. Culturele basisinfrastructuur en professionaliseringsslag

Een culturele basisinfrastructuur is essentieel voor een solide en samenhangend cultuuraanbod in een gemeente voor inwoners (vestigingsklimaat) en bezoekers (verblijfsklimaat). In een culturele basisinfrastructuur zijn enkele instellingen samengebracht die er door hun programmering voor zorgen dat zoveel mogelijk mensen kunnen genieten van en deelnemen aan cultuur met een bovenlokale of zelfs (eu)regionale uitstraling. De gemeente ondersteunt deze instellingen via een subsidierelatie met bijbehorende prestatie-eisen. Met een sterke culturele basisinfrastructuur weten inwoners en bezoekers het aanbod beter te vinden en draagt de uitstraling van deze instellingen bij aan prettig wonen en verblijven.

Aanpak

We willen als gemeente een impuls geven aan onze uitstraling en de ‘parels’ op het gebied van cultuur en erfgoed, zodat iedereen zich nog meer uitgenodigd voelt om cultuur te bezoeken en zelf deel te nemen aan cultuur. Ook verbeteren we zo de positie van Valkenburg aan de Geul als aantrekkelijke gemeente voor inwoners en bezoekers. De komende jaren wordt er daarom toegewerkt naar een culturele basisinfrastructuur die recht doet aan de uitstraling van een gemeente waar het goed wonen, werken en recreëren is en waar bezoekers volop geïnspireerd worden om cultuur en erfgoed mee te maken. Tevens vraagt een sterke basisinfrastructuur om een duidelijk kader per instelling en welke rol de professional en de vrijwilliger heeft.

De ontwikkeling naar een culturele basisinfrastructuur is noodzakelijk om meerdere redenen. Veel culturele instellingen uit Valkenburg aan de Geul werken momenteel (2025) met vrijwilligers, of zijn zelf volledig afhankelijk van een vrijwilligers bestuur. De toemeloze inzet van deze vele vrijwilligers maakt het mogelijk dat de instellingen open zijn voor publiek. Hun inzet is van onschatbare waarde. Valkenburg aan de Geul heeft op dit moment een beperkte professionele culturele basisinfrastructuur.¹⁴ Daardoor wordt er op dit moment nog in mindere mate vanuit een meerjarige/overkoepelende visie het voortouw genomen in het ontwikkelen van een cultuuraanbod dat inspeelt op de behoeften van inwoners en bezoekers. Daarbij heeft de gemeente ook een complexe opgave met betrekking tot het goed stroomlijnen/organiseren van de grote bezoekersstroom in het zomerseizoen en rond de kersttijd. Demografisch hebben we bovendien te maken met een vergrijzing binnen de gemeente. Dit heeft gevolgen voor besturen en vrijwilligers van verenigingen en stichtingen.

De komende jaren staan de individuele ontwikkelprocessen van enkele culturele instellingen centraal, waarna een professionele culturele basisinfrastructuur in de steigers wordt gezet en samenwerkingen steeds meer worden opgepakt. Hieronder zijn enkele instellingen uitgelicht die (afgezien van het multifunctioneel centrum) vanwege een huidige structurele subsidierelatie

¹⁴ Het gaat om structureel aanbod op kwalitatief niveau, waarbij de ontwikkeling van activiteiten aangestuurd wordt door professionele organisaties die, in afstemming met de gemeente, uitvoering geven aan doelen (prestatie-eisen). Met professionals wordt bedoeld mensen met ervaring in het culturele veld, via opleiding of opgedane praktijkervaring, die op een professionele manier een organisatie leiden.

met de gemeente hiervoor beoogd zijn. Deze samenstelling kan in de looptijd van dit cultuurbeleid (2025-2034) nog wijzigen.

In de opsomming hieronder ontbreken enkele partijen die wel van groot belang zijn voor ons culturele landschap, maar die vanwege het ontbreken van een van oudsher structurele (subsidie)relatie met de gemeente niet genoemd worden in onderstaande opsomming. Dit betreft Museum Romeinse Katakomben, de Kasteelruïne en de Gemeentegrot. Wij willen met deze partijen in overleg gaan om te bespreken hoe we tot een meer structurele samenwerking kunnen komen, door bijvoorbeeld een museumoverleg te initiëren.

a. Museum Valkenburg

Museum Valkenburg is gehuisvest in het voormalige raadhuis en postkantoor van Valkenburg, tevens rijksmonument. Een gebouw met op zichzelf staand een grote erfgoedwaarde. Deze wordt momenteel nog te gering zichtbaar gemaakt. Ook in de opstelling van de collectie op het gebied van regionale kunst, geologie, archeologie en historie en de ontwikkeling van de museale beleving, is er nog veel potentie om te realiseren. Het museum is reeds gestart om hier actief veranderingen in door te voeren. De gemeente staat hier positief tegenover. De gemeente vindt het belangrijk dat het rijke verleden van Valkenburg aan de Geul verteld wordt aan zowel inwoners als bezoekers met aansprekende (permanente) exposities die bezoekers meenemen in de verhalen van objecten uit de diverse collecties. De gemeente en Stichting Museum Valkenburg onderzoeken samen de toekomstige koers, met als vertrekpunt dat het museum een (meerjarige) museumvisie voorlegt.

b. Openluchttheater Valkenburg

Het Openluchttheater Valkenburg biedt iedere zomer een gevarieerd programma met uiteenlopende genres. De afgelopen seizoenen lag de nadruk vooral op (versterkte) muziek. Gezien de wettelijke regelgeving inzake geluid is de gemeente in overleg met de organisatie. In samenwerking met de stichting wordt onderzocht wat juridisch mogelijk is qua programmering in het algemeen. Hieruit volgt ook of samenwerking met nabijgelegen (pop)podia wenselijk is.

c. Kunst en Cultuurraad Valkenburg

De Kunst en Cultuurraad (KCR) is in 2008 opgericht als adviesorgaan van de gemeente en heeft zich in de loop van de jaren verder ontwikkeld met de uitvoering van culturele activiteiten en als verbindende partij binnen het culturele veld in Valkenburg. De komende jaren wordt de werking van de KCR herijkt en geoptimaliseerd. Op dit moment (2025) voeren we al regelmatig gesprekken met de KCR. Naar aanleiding van de keuzes in dit cultuurbeleid gaan we de gesprekken verdiepen. Tijdens deze gesprekken moet expliciet aandacht worden besteed aan de doelen van het cultuurbeleid en aan de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden tussen de gemeente, de KCR en de cultuurcoach. De KCR fungeert hierbij primair als belangrijk adviesorgaan voor de gemeente en werkt in samenwerking met de cultuurcoach aan het initiëren en organiseren van projecten. Ook wordt de rol van de KCR in relatie tot het op te richten platform Cultuur meegenomen. Het is essentieel om deze afspraken duidelijk vast te leggen zodat iedereen zijn of haar rol goed kan vervullen.

d. Ontwikkeling multifunctioneel cultureel centrum

Uit het participatietraject weerklonk de unanieme behoefte aan een laagdrempelige plek voor talentontwikkeling en een plek waar mensen via cultuurbeoefening kunnen samenkomen. De gemeente gaat onderzoeken welke wensen er concreet zijn en welke mogelijkheden er zijn zowel ruimtelijk als financieel. Aan de basis dient wel de mogelijkheid tot een podiumfunctie te liggen om daadwerkelijk in de toegankelijkheid van cultuur te kunnen voorzien. De insteek is om het multifunctioneel cultureel centrum te laten landen in een van de reeds bestaande (gemeentelijke) voorzieningen

Professionalisering in de haarvaten

Veel organisaties in Valkenburg aan de Geul worden (zowel in ontwikkeling als in uitvoering) geleid door enthousiaste vrijwilligers; met name ouderen die zich na hun pensioen graag willen inzetten voor de samenleving. Dit leidt tot vele activiteiten in de gemeente (grote kwantiteit), maar de diversiteit en de toegankelijkheid van het gecreëerde aanbod is soms te gering en daarmee kan in brede zin de kwaliteit verbeterd worden. In gesprekken met organisaties waarmee de gemeente een subsidierelatie heeft, zal de gemeente daarom bewuster aansturen op het maken van een professionaliseringsslag. De manier waarop is per organisatie verschillend, maar denk bijvoorbeeld aan het werken met een zzp'er educatieprofessional, het werven van nieuwe bestuursleden met (professionele) werkervaring of het in dienst nemen van professionals die nu nog als vrijwilliger op de vloer staan. De cultuurcoach zal hier in contact met het veld tips over geven en meedenken op specifieke hulpvragen per organisatie. Door vaker te werken met professionals (al is het op projectbasis) kan het aanbod meer kwaliteit krijgen, vinden nieuwe perspectieven structureel een plek in de werkwijze van een organisatie en worden andere doelgroepen bereikt om deel te nemen aan cultuur. In verantwoordingsgesprekken zal de gemeente naar ontwikkelingen op dit vlak vragen waarbij de Code Cultural Governance als gesprekskaart dient om voortgang te bespreken.

Professionalisering door een diverse financieringsmix

De culturele basisinfrastructuur kan, mede door de ingezette professionaliseringsslag, mogelijk aanspraak maken op (structurele) externe fondsen en andere vormen van overheidssteun, bijvoorbeeld door een subsidie vanuit de regelingen van de Provincie Limburg. Door de financiering van externe fondsen en andere overheden groeit de financiële positie en kan er, naast het ontwikkelen van passend (nieuw) aanbod ook ingezet worden op het aantrekken van professionals naast de waardevolle inzet van vrijwilligers. De gemeente zal de instellingen actief wijzen op de verschillende subsidiemogelijkheden zoals van de Provincie Limburg en hen aansporen ook via het Huis voor de Kunsten Limburg advies in te winnen voor verdere fondsenwerving. De cultuurcoach neemt hierin het voortouw richting de instellingen in de basisinfrastructuur en maakt kansen zichtbaar.

Professionalisering vanuit artistiek oogpunt

Omdat professionalisering van de culturele sector en het cultuuraanbod in Valkenburg aan de Geul de komende jaren één van de speerpunten vormt, overweegt de gemeente om een

cultuurintendant in te zetten vanaf 2032. Deze cultuurintendant krijgt als opdracht om, wanneer inderdaad blijkt dat steeds meer culturele bewegingen in Valkenburg aan de Geul op basis van dit cultuurbeleid tot stand komen, als zijnde een ambassadeur de culturele positie van de gemeentes in Zuid-Limburg te versterken en verbindingen te leggen binnen de regio.

Rollen en taken gemeente:

- Onderzoek doen naar mogelijke ontwikkelingen t.a.v. de beoogde instellingen voor een professionele culturele basisinfrastructuur.
- Steunen van culturele instellingen die deel uitmaken van de basisinfrastructuur (afgeven van een beschikking). De prestatie-eisen worden samen met instellingen overeen gekomen op basis van een meerjarenplan/strategie.
- In gesprek gaan (en blijven) met Museum Romeinse Katakomben, de Kasteelruïne en de Gemeentegrot. Bijvoorbeeld door het initiëren van een museumoverleg.
- Verdiepende gesprekken voeren met de KCR over rolverdeling.
- Jaarlijks monitoren van de prestaties uit de beschikking per instelling
- In verantwoordingsgesprekken met alle organisaties waarmee de gemeente een subsidierelatie onderhoudt: grotere bewustwording ten aanzien van professionalisering/ de code cultural governance.
- Actief wijzen op financieringsmogelijkheden en het verkrijgen van externe financiering.
- Mogelijkheid onderzoeken tot het instellen van een cultuurintendant – eventueel in regionaal verband – vanaf 2032.

3. Samenwerken en kruisbestuiving

Door cultuur te verbinden met andere domeinen zoals vrijetijdseconomie, zorg, onderwijs, welzijn, jongerenwerk, evenementen of sport, kunnen meer inwoners en bezoekers bereikt en geïnspireerd worden. Het culturele veld kan dit initiëren door bijvoorbeeld als vereniging of culturele organisatie voor een bijzonder project samen te werken met sociaal-maatschappelijke partijen. Zo ontstaat er aanbod dat op onverwachte plekken opduikt. Denk aan verzorgingshuizen, het sportveld of in de wijken. Maar ook wanneer er binnen het culturele veld meer wordt samengewerkt kunnen er innovatieve projecten ontstaan die iets nieuws toevoegen aan het bestaande cultuuraanbod in Valkenburg aan de Geul.

Aanpak

We jagen meer verbindingen aan tussen verenigingen, organisaties en personen in alle kernen, zodat er vaker afstemming plaatsvindt en ideeën worden uitgewisseld. Bijvoorbeeld door de inzet van de cultuurcoach, en door het faciliteren van cultuur in de hele gemeente. Het is belangrijk om best practices, en ook zeker zaken die juist níét werken, meer met elkaar te delen zodat niet iedere organisatie het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. Ook zijn er binnen domeinen zoals zorg of jeugdwerk veel inwoners die niet snel op eigen initiatief cultuur bezoeken. Door samenwerkingen te stimuleren, brengen we cultuur dicht bij iedereen in onze gemeente. Cultuur wordt vanuit deze zienswijze ingezet als ‘preventiemiddel’ voor eenzaamheid en isolatie, maar ook als bijdrage aan zingeving, het omgaan met levensvragen en het gevoel van ergens bij horen.

a. Synergie in het culturele veld en met andere domeinen

In iedere kern van Valkenburg aan de Geul is er wel een culturele vereniging actief. Dit verenigingsleven geeft energie aan het lokale gemeenschapsleven en brengt mensen samen via cultuurbeoefening. In 2023 is op initiatief van de gemeente samen met een aantal muziekverenigingen onderzoek gedaan naar een mogelijk draagvlak voor het opstarten van een gezamenlijk initiatief. Daaruit bleek dat er destijds te veel versnippering was in werkwijze. Er wordt vanuit dit inzicht onderzocht hoe verenigingen in alle kernen op een laagdrempelige manier met elkaar in contact komen, te denken valt aan een jaarlijkse inspiratie dag met workshops en presentaties.

Nieuwe verbindingen tot stand laten komen, daar zetten we ons voor in. Denk aan samenwerkingen tussen een professionele culturele instelling met een vereniging of een harmonie met een dansschool. Maar ook in overlap met andere domeinen zoals ouderenzorg, onderwijs, natuur of jongerenwerk zijn er kansen. De cultuurcoach en de beleidsmedewerker(s) cultuur van de gemeente zijn hierbij nauw betrokken. Naast de huidige beleidsmedewerker Cultureel Erfgoed, Kunst en Cultuur (0,56 fte) wordt onderzocht of het mogelijk is om een beleidsuitvoerder aan te nemen op het gebied van cultuur en evenementen. Juist ook om meer verbinding te creëren tussen evenementen en cultuur.

b. Cultuur op locatie

Valkenburg aan de Geul wordt gekenmerkt door het unieke heuvellandschap met prachtige gebouwen die op zichzelf al sprekend zijn, maar waar activiteiten met muziek, theater, dans of

videoprojecties verhalen op een andere manier vertellen. Mogelijke evenementen (denk aan de Open Monumentendag en activiteiten in het kader van de Nationale Museumweek en de Nationale Archeologiedagen) bieden de gelegenheid aan initiatiefnemers en ondernemers om ‘outside the box’ te denken en cultuur op andere en/of nieuwe manieren te presenteren. Eveneens trekken dergelijke publieksevenementen op een laagdrempelige manier een breed publiek dat zowel inwoners als bezoekers samenbrengen. De gemeente werkt aan een nieuw evenementenbeleid waarbij evenementen op het gebied van cultuur worden meegenomen.

c. Verbindingen cultuur in het Heuvelland en daarbuiten

Valkenburg aan de Geul ligt centraal in het Heuvelland waardoor regionale verbindingen voor de hand liggen, op het gebied van culturele evenementen of op specifieke erfgoedthema's. De aansluiting met de door Visit Zuid-Limburg beschreven thema's aangaande Zuid-Limburg kan hierin opgezocht worden (o.a. Krijt, mergel & kalk en Romeins verleden).¹⁵ Daarnaast liggen er ten aanzien van samenwerkingen binnen de Euregio kansen op specifieke thema's.

Om de mogelijkheden hiertoe te onderzoeken, blijft de gemeente in gesprek met collega-gemeenten in Zuid-Limburg en relevante stakeholders, zoals Via Belgica, Visit Zuid-Limburg/Routebureau, ArcheoRoute Limburg en overheden over de grens. Binnen de gemeente wordt gekeken om kansen te verzilveren voor cultuur in relatie tot het evenementenbeleid en de uitgangspunten genoemd in de visie VTE.

Rollen en taken gemeente:

- Kennisuitwisseling met collega-gemeenten in Zuid-Limburg en stakeholders over regionale samenwerkingsmogelijkheden.
- Aansluiten met evenementenbeleid t.a.v. mogelijkheden voor cultuur.

Instrumenten die de gemeente in 2025-2034 inzet:

- Een jaarlijkse inspiratie dag om het brede culturele veld samen te brengen.

¹⁵ <https://partners.visitzuidlimburg.nl/marketing/de-grote-verhalen-van-zuid-limburg/>

4. Ruimte voor makers, professionals en cultureel ondernemerschap

Veranderingen in de samenleving zijn van grote invloed op hoe cultuur georganiseerd en gefinancierd wordt. Zo ervaren verenigingen, in heel Nederland maar ook zeker in Valkenburg aan de Geul, moeilijkheden in het vinden van nieuwe bestuursleden en werven van (jonge) leden. Factoren zoals grote concurrentie in het vrijetijdsaanbod en een meer geïndividualiseerde samenleving spelen hierin een rol. Tegelijkertijd kampt het culturele veld met alsmaar stijgende kosten (energie, materialen, menskracht, verzekeringen) en zoeken initiatiefnemers met culturele ambities naar (fysieke en immateriële) ruimte om zich te ontwikkelen. Als gemeente vinden we het belangrijk om ruimte voor talentontwikkeling te faciliteren en kennis te delen ten aanzien van cultureel ondernemerschap.

Aanpak

Uit de participatie sessies en onderzoek blijkt dat culturele instellingen en verenigingen moeilijkheden ervaren in met name de zakelijke kant om een activiteit of project te organiseren. De gemeente gaat de komende jaren verenigingen, initiatiefnemers, professionele instellingen en makers extra ondersteunen via kennisdeling. In Limburg en de rest van Nederland zijn er volop kennisorganisaties actief die hun expertise delen op thema's zoals het realiseren van een duurzame kunstenaarspraktijk, het opzetten van een stichting en goed bestuur. De gemeente promoot dat er gebruik wordt gemaakt van deze kennis. Aanvullend zet de gemeente in op het inzichtelijk maken van financieringsmogelijkheden bij Rijksfondsen en particuliere gevers alsook de Provincie Limburg. Hierin ligt een rol voor de cultuurcoach besloten. In samenwerking met Huis voor de Kunsten Limburg wordt ook de slagkracht van verenigingen verder versterkt.

a. Ruimte voor makers

Naast de meer traditionele verenigingen, dienen ook nieuwe initiatieven en culturele makers de ruimte te krijgen om zich verder te ontwikkelen. De gemeente gaat zich inspannen deze culturele makers (dansers, beeldend kunstenaars, popmuzikanten etc.) beter in beeld te krijgen. Daarbij richten we ons niet alleen op de meer traditionele (podium)kunsten maar ook op streetculture, rappers, dichters, multimedia makers, fotografen of breakdancers. Specifiek gaat het om initiatiefnemers met culturele ambities of culturele makers met een duidelijke link met Valkenburg aan de Geul. Deze twee doelgroepen wil de gemeente graag uitnodigen om in Valkenburg aan de Geul meer actief te zijn. Mede hierdoor kan vernieuwing van het cultuuraanbod ontstaan. In samenwerking met het culturele veld en culturele partners zoals bijvoorbeeld Huis voor de Kunsten Limburg, Nieuwe Helden Next Level 045, Pop in Limburg, Kunstbende Limburg, Cinesud en VIA ZUID gaat de gemeente onderzoeken hoe de voedingsbodem voor nieuwe initiatieven en culturele makers versterkt kan worden.

b. Het stimuleren van cultureel ondernemerschap

Een diverse financieringsmix draagt eraan bij dat culturele activiteiten zich steviger kunnen ontwikkelen, in het bijzonder als er een goed evenwicht is tussen subsidiëring van meerdere overheden en het genereren van eigen inkomsten. Naast gemeentelijke subsidies, zijn er verder volop kansen bij andere overheden of (private) fondsen. De gemeente stimuleert cultureel ondernemerschap door samen met partijen zoals het Huis voor de Kunsten en de KCR kennis te

delen rondom externe financiering (landelijke en provinciale regelingen en [lokale] fondsen), met als doel dat instellingen, initiatiefnemers en verenigingen steeds beter andere financiers weten te bereiken en te enthousiasmeren voor cultuur in Valkenburg aan de Geul. In het bijzonder omdat landelijke fondsen graag projectvoorstellen tegemoetzien uit niet-(groot)stedelijke gebieden. Ook verstrekt de gemeente informatie over de drie codes cultuur: Cultural Governance, Fair Practice en Diversiteit & Inclusie.

Ook kennisorganisaties zoals Huis voor de Kunsten Limburg, Cultuur + Ondernemen, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en Platform ACCT delen graag hun expertise. Tevens beschikken organisaties zoals LIOF, Stichting StartersCentrum Limburg en Koninklijke Horeca Nederland over kennis inzake het verbinden van cultuur met ondernemerschap. De gemeente zal het culturele veld hier actief naar verwijzen.

De gemeente wil binnen de mogelijkheden van de bestaande wet- en regelgeving culturele initiatiefnemers en ondernemers ondersteunen via onder meer advisering alsmede netwerkvorming. Tevens zal gekeken worden naar andere ondersteuningsmogelijkheden, met hierbij aandacht voor transparantie en gelijke behandeling.

c. Impuls aan de organisatiekracht van verenigingen

De gemeente vindt het belangrijk om verenigingen – van muziek tot toneel en van carnaval tot heemkunde – toekomstbestendiger te maken. De immateriële erfgoedwaarde die verenigingen vanuit de historie onderhouden en hun verbindende rol in de samenleving vinden we belangrijk, maar wel vanuit een duurzame werkwijze. We stimuleren de verenigingen om zelf meer initiatief te nemen. Bijvoorbeeld om te vernieuwen en het nadenken hoe jongeren meer betrokken kunnen worden en welke andere manieren van financiering er zijn naast een gemeentelijke subsidie. Een motivatie vanuit inhoud en gevoelde urgentie dient hierbij de leidraad te vormen. Wel zet de gemeente zich in om de organisatiekracht van verenigingen te versterken. Dit doen we in samenwerking met het Huis voor de Kunsten Limburg en de workshops en trainingen die zij aanbieden. De cultuurcoach zal op dit thema als spil voor verenigingen fungeren.

Rollen en taken gemeente:

- Onderzoeken, in samenwerking met het culturele veld en provinciale organisaties zoals VIA ZUID, Kunstbende Limburg en Pop in Limburg hoe de voedingsbodem voor nieuwe initiatieven en culturele makers geoptimaliseerd kan worden.
- Kennisdeling ten aanzien van externe financieringsmogelijkheden zoals provinciale regelingen en (lokale) fondsen alsook verwijzing naar expertise van provinciale en landelijke kennisorganisaties.
- Versterken van de organisatiekracht van verenigingen in samenwerking met de cultuurcoach en Huis voor de Kunsten Limburg.

5. Erfgoed als DNA van Valkenburg

Valkenburg aan de Geul is rijk aan materieel en immaterieel erfgoed uit onder andere de prehistorie, de Romeinse tijd en de Middeleeuwen. Ook het erfgoed uit de periode vanaf de tweede helft van de 19e eeuw is belangrijk voor onze gemeente, waar Valkenburg zich ontwikkelde als kuuroord voor de welgestelden en later als meer algemene toeristische bestemming. Al dit erfgoed is te verbinden met krijt/mergel; de rode draad in de geschiedenis van Valkenburg aan de Geul. Ook zijn er veel Rijksmonumenten in de gemeente, te denken aan de Kluis op Sjaasberg, de replica van de Romeinse Katakomben en het station van Valkenburg. De Sjaasberggank staat zelfs op de Nederlandse inventarislijst voor immaterieel erfgoed. Bezinning, religie en verwondering gaan met betrekking tot erfgoed in Valkenburg aan de Geul hand in hand. Daarnaast zijn we op het gebied van tradities en gebruiken rijk vertegenwoordigd. Het erfgoed in de gemeente fungeert als basis om verhalen te vertellen over toen, nu en de toekomst.

Aanpak

Het erfgoed in de gemeente kan fungeren als publiekstrekker voor bezoekers maar biedt ook een bijzondere leefomgeving voor onze inwoners. Om het DNA van Valkenburg aan de Geul meer uit te dragen, zetten we in op het beleefbaar maken van ons erfgoed. We stimuleren het vertellen van de verhalen achter het erfgoed zodat het statische karakter verdwijnt en historie tot leven wordt gewekt. Hiernaast hebben we ook oog voor kunstwerken in bijvoorbeeld de openbare ruimte. We continueren regionale samenwerkingen zoals de Via Belgica en Archeoroute en onderzoeken de haalbaarheid en wenselijkheid van een Unesco Geopark status. Dit alles doen wij onder de overkoepelende paraplu van het thema krijt/mergel.

a. Historisch profiel

Diverse gemeenten in Zuid-Limburg vertellen 'het verhaal' van hun stad of regio door een historische focus. Zo vertelt Heerlen nadrukkelijk het verhaal van de Romeinse tijd en wordt in Maastricht ingezoomd op het industriële verleden. Valkenburg aan de Geul kiest een profiel dat aansluit op onder andere de Visie Vrijetijdseconomie 2035 'Ondersteboven van Valkenburg' (2024). Ons overkoepelende historisch profiel is mergel/krijt met als lagen hieronder een aantal voorbeelden van specifieke thema's:

1. MATERIEEL ERFGOED

A. Prehistorie

- Vuursteenmijnen in de Mergelwanden: De vuursteenmijnen van Valkenburg, die door de prehistorische mens werden gebruikt, vormen een uniek onderdeel van het vroegere mijnbouwverleden van de regio. Deze mijnen zijn belangrijk voor het inzicht in de vroege bewoning en het gebruik van grondstoffen in de streek.

B. Romeinen

- In de Romeinse tijd werden lokale grondstoffen (en dus ook mergel) gebruikt voor de bouw van Romeinse villa's. De landbouwgrond werd met mergel verrijkt om de oogsten – nodig voor de soldaten aan het Limesfront – op een hoog peil te houden.

C. Middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd

- Kastelen in Valkenburg: de kasteelruïne en de indrukwekkende vestingwerken zijn iconen van de verdediging en ze illustreren de rol van Valkenburg als vestingstad in de middeleeuwen. In de gemeente bevinden zich meerdere kastelen uit diverse tijdperken.
- Blokbrekers en Mergelbouw: De blokbrekers die de mergel uit de groeves haalden, en de gebouwen van mergelstenen, zijn essentieel voor de identiteit van Valkenburg aan de Geul.
- Kloosters en Kapellen: Valkenburg aan de Geul heeft een rijke religieuze geschiedenis, met kloosters zoals Sint Gerlach en de Kluis op de Sjaasberg die de spirituele geschiedenis van de regio weerspiegelen.

D. 19e en 20e eeuw

- Groeves en toerisme: De ondergrondse mergelgroeven in Valkenburg aan de Geul worden vanaf medio 19e eeuw (mede)gebruikt voor vrijetijdsdoeleinden (toerisme en recreatie). Daarmee zijn de groeves essentieel voor de economie in Valkenburg aan de Geul én daarmee ook het hoge voorzieningen- en welvaartsniveau in onze gemeente. Met de komst van de spoorlijn wordt Valkenburg een kuurstad waar de rijken hun villa's in mergel laten optrekken en kon men vanaf begin 20e eeuw ook een bezoek brengen aan de replica van de Romeinse Katakomben en aan de Wilhelminatoren. Tijdens het maken van dit beleid is de Wilhelminatoren helaas geheel onverwachts ingestort, waarmee een icoon van Valkenburg verloren is gegaan.

2. IMMATERIEEL ERFGOED

A. Sociale en culturele tradities

- Schutterijen: De schutterijen zijn niet alleen een historisch militair erfgoed, maar ook een sociaal en cultureel fenomeen. De jaarlijkse schuttersfeesten en tradities rondom de schutterijen zijn van groot belang voor de lokale gemeenschap.
- Fanfare- en muziektradities: De fanfaretradities in Valkenburg aan de Geul, zoals de jaarlijkse festivals, concerten en uitvoeringen, zijn een belangrijk cultureel element in de regio. Deze activiteiten vertegenwoordigen de lokale muzikale tradities die zich door de generaties heen hebben ontwikkeld.

- **Religie:** De Sjaasbergergaank staat op de inventarislijst van Nederlands immaterieel erfgoed.

B. Ambachten en vakmanschap

- **Mergelbewerking:** Het ambacht van de blokbreker werd van generatie op generatie doorgegeven. De mergel dient als bouwsteen, maar ook als grondstof voor ornamenten in gebouwen en beeldhouwwerken. Tegenwoordig wordt de meeste mergel gewonnen ten behoeve van restauratiewerkzaamheden.

C. Regionale feesten en evenementen

- **Carnaval en volksfeesten:** Het carnaval in Valkenburg aan de Geul en andere lokale volksfeesten hebben een sterke band met de geschiedenis van de gemeente en regio. De gemeenschap komt op unieke wijze samen en tradities worden gevierd.
- **Groeves en evenementen:** Evenementen die de mergelgeschiedenis en de rol van de groeves in de cultuur van Valkenburg benadrukken, kunnen worden gezien als een belangrijk immaterieel erfgoed. Dit omvat bijvoorbeeld rondleidingen in de groeves en historische vertellingen.

Naast deze thema's zijn er mogelijkheden voor Valkenburg aan de Geul, op de as tussen Maastricht en Heerlen, om nog meer als uitvalsbasis dienen voor bezoekers om in een historische idyllische setting te ontspannen (kwaliteit in plaats van kwantiteit). Hiervoor zoeken we de samenwerking op met Visit Zuid-Limburg, maar gaan we ook op bredere schaal aan de slag om te onderzoeken of een eventuele status van Unesco Geopark Krijtlandschap wenselijk en haalbaar is.

b. De beleefbaarheid van erfgoed versterken

Het gedeelde erfgoed wordt meer beleefbaar gemaakt door in te zetten op het vertellen van de historische verhalen waarmee het immaterieel en materieel erfgoed van Valkenburg aan de Geul onlosmakelijk is verbonden. Door de zichtbaarheid en unieke waarde van ons erfgoed te vergroten, ontstaat er bij iedereen (inwoners maar ook bezoekers uit binnen- en buitenland) een vergroot bewustzijn ten aanzien van de erfgoedwaarde van Valkenburg aan de Geul. Hiervoor gaat de gemeente samenwerkingen aan met het onderwijs en willen we een canon van Valkenburg te ontwikkelen. De onderwerpen in de canon vormen een tijdlijn voor Valkenburg aan de Geul. De canon helpt om keuzes te maken: welke verhalen zijn onderdeel van ons DNA en welke onderwerpen beter en aansprekender verteld worden in de buurgemeentes.

c. Historie in de juiste context

De geschiedenis van Valkenburg aan de Geul zet vandaag de dag nog altijd vele inwoners en bezoekers in beweging. Zoals de Romeinse verhalen rond de Via Belgica en de vraag over welke historische personen of gebeurtenissen herdacht moeten worden.¹⁶ Ondanks dat de gemeente veel waardering heeft voor het feit dat inwoners met elkaar in gesprek gaan over de historie, is het belangrijk om keuzes te maken. We kunnen niet iedereen een eigen buste of plaquette geven zonder het overzicht te verliezen. Dat geldt ook voor zowel de borden en routes. De gemeente geeft er de voorkeur aan, om waar de behoefte is, zoveel mogelijk te werken met uniforme

¹⁶ De Via Belgica betreft een 400 kilometer lange oude Romeinse heirbaan van Boulogne-sur-Mer via o.a. Heerlen en Maastricht naar Jülich en Keulen.

bebording met QR-codes zodat informatie op een centrale plaats komt en bij nieuw onderzoek gemakkelijk aanpasbaar is. Ook kunnen nieuwe informatiepunten online gemakkelijker worden toegevoegd. Hierbij kan er beter gemonitord worden hoeveel mensen daadwerkelijk de informatie tot zich nemen en kan er een interactief element toegevoegd worden aan de beleving. We gaan richtlijnen uitwerken voor culturele en historische informatievoorziening in de openbare ruimte, waarbij we aansluiten op de thema's die we hierboven hebben beschreven.

d. Kunstcollecties

In de gemeente Valkenburg aan de Geul staan veel kunstwerken in de openbare ruimte. De gemeentelijke kunstwerken worden onderhouden door de Kunstwacht. We willen richtlijnen opstellen voor bestaande en nieuwe kunstwerken in de openbare ruimte. Daarbij bepalen we op welke locaties we wel of juist geen kunstwerken willen plaatsen en hoe we als gemeente actiever initiatief kunnen nemen op het gebied van kunst in de openbare ruimte. Ook stellen we kaders op voor het type kunstwerken dat we nastreven en wie deze zal realiseren. Dit willen we doen in samenwerking met de KCR en professionals op het gebied van kunst. Hierbij zullen we ook de wenselijkheid van kunstwerken bij nieuwe bouwprojecten meenemen. De gemeente is alleen verantwoordelijk voor kunstwerken in eigen bezit.

Daarnaast is de gemeente in het bezit van een zestigtal kunstwerken in de binnenruimte, waarvan een deel stamt uit de Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR). Het merendeel is niet toegankelijk voor het publiek. Deze werken zijn in het verleden geïnteriseerd, maar er is geen beleid op deze werken. De gemeente zet in op het in kaart brengen van de artistieke, sociaal-maatschappelijke en financiële waarde en het bepalen van strategie. Hierbij zal tevens gekeken worden naar de mogelijkheden om de kunstwerken evenals ander klein historisch erfgoed een meer zichtbare plek te geven in het gemeentehuis of anderszins, en om stukken af te stoten richting instanties waar ze beter tot hun recht komen.

Rollen en taken gemeente:

- Ontwikkelen van en uitdragen van unieke historische focus met Visit Zuid-Limburg en het erfgoedveld.
- Onderzoek naar de wenselijkheid van een eventuele Unesco Geopark status voor het Krijtlandschap.
- Richtlijnen opstellen voor (het plaatsen van) kunstwerken in de openbare ruimte en culturele en historische informatievoorziening in de openbare ruimte.
- In kaart brengen van de artistieke, sociaal-maatschappelijke en financiële waarde en het bepalen van strategie ten aanzien van de gemeentelijke binnenkunstwerken.
- Ten aanzien van cultuur in brede zin wordt de samenwerking met bovenregionale organisaties zoals Huis voor de Kunsten Limburg versterkt.

Inzet van de gemeente: rollen en taken

Om te komen tot dit cultuurbeleid heeft de gemeente gesprekken gevoerd en sessies georganiseerd met het culturele veld, ondernemers, intermediairs en andere stakeholders in Valkenburg aan de Geul en daarbuiten. In deze gesprekken kwam duidelijk de behoefte naar voren dat de gemeente zich meer kader-scheppend op moet stellen ten aanzien van cultuur. In dit hoofdstuk gaan we hier nader op in.

Gemeentelijke focus

Door het bepalen van kaders, keuzes in het ondersteunen van cultuuraanbod en de ontwikkeling van professionele instellingen positioneert de gemeente zich de komende jaren meer op de voorgrond. Dit omhelst wel een andere samenwerking met het veld als voorheen. Vrijwilligers in de uitvoering dienen minder belast te worden met beleid en lange lijnen, om meer te kunnen doen waar hun hart ligt: namelijk het organiseren van en uitvoering geven aan cultuur. Via diverse instrumenten komt er daarom (meer professionele/beleidsmatige) regie op de ontwikkeling met specifieke doelgroepen. Door samenwerkingen aan te jagen in het culturele veld ontstaat er ruimte die mogelijk in te vullen is door nieuwe initiatieven en verdere professionalisering van cultuuraanbod. Zo pakken we als gemeente de regie om cultuur in Valkenburg aan de Geul de juiste impuls te geven.

De gemeente neemt de verantwoordelijkheid om richting te geven aan het culturele veld van Valkenburg aan de Geul maar doet dit nadrukkelijk samen met alle verenigingen, instellingen, stichtingen, scholen, ondernemers en andere initiatiefnemers. Juist met elkaars hulp kunnen we cultuur meer verankeren in de samenleving door een bestendinging van kwalitatief cultureel aanbod en het creëren van een groot draagvlak voor cultuur.

Twee fasen uitwerking

In de komende 10 jaar maken we onderscheid tussen twee fasen om onze rol te duiden ten aanzien van cultuur. Hierbij dient opgemerkt te worden dat fase 1 vraagt om een langere werkperiode dan fase 2 om als gemeente de regie te pakken en een goede basis voor cultuur te scheppen. Het gaat om de volgende twee fasen:

Fase 1: Een goede humuslaag creëren vanuit regie (2025-2032)

De gemeente neemt de rol aan van regisseur en initiator en schept heldere kaders voor de subsidie vragende organisaties. De huidige subsidieregelingen worden onder de loep genomen en waar nodig herschreven. Tevens zal worden gekeken naar mogelijke nieuwe regelingen om als vereniging gemakkelijker gebruik te maken van externe subsidies. Samenwerkingen en verbindingen tussen het culturele veld en andere domeinen worden actief gestimuleerd. Doordat taken en verantwoordelijkheden beter zijn afgestemd met het cultuur- en erfgoedveld, ontstaat er meer focus en daarmee duidelijkheid.

Er wordt gedurende de eerste drie jaar een cultuurcoach ingezet die contacten onderhoudt met verenigingen, onderwijs en cultureel ondernemers. Deze persoon fungeert als schakel tussen de gemeente en het culturele veld en is de sparringpartner voor de betrokken organisaties en personen. Tijdens het derde jaar vindt een evaluatie plaats om te bepalen in hoeverre de inzet

van de cultuurcoach heeft bijgedragen aan de gestelde doelstellingen. Ook wordt de ambtelijke capaciteit versterkt om uitvoering te geven aan het cultuurbeleid.

Deze fase omvat de uitvoeringsprogramma's 2025-2028 en 2029-2032.

Fase 2: Vanuit kaders naar groei (2033-2034)

Na het concreter aanjagen van samenwerking, versterking en vernieuwing, legt de gemeente vervolgens de regie stapsgewijs meer bij het culturele veld. Dit betreffen onder meer de inmiddels geprofessionaliseerde instellingen en de initiatieven die een sterkere basis hebben gekregen. De gemeente verruimt de rollen van regisseur en initiator voor de rollen van facilitator en ondersteuner, waardoor de ingezette inhoudelijke en zakelijke koers per instelling in handen is van (het groeiend aantal) professionals in het culturele veld.

In deze fase dient de kwaliteit van het culturele aanbod vergroot te zijn en de werkwijze van organisaties steeds meer versterkt (al dan niet geprofessionaliseerd) te worden. Een cultuurintendant wordt vanuit deze context als ambassadeur ingezet om de verdere positie en ontwikkeling van Valkenburg aan de Geul als cultureel centrum binnen het Heuvelland te verstevigen.

Deze fase omvat het uitvoeringsprogramma 2033-2034.

Uitvoeringsprogramma

Behorend bij dit cultuurbeleid wordt er per vier jaar een uitvoeringsprogramma gemaakt (respectievelijk 2025-2028, 2029-2032, 2033-2034 met doorkijk naar de toekomst). In ieder uitvoeringsprogramma worden de concrete doelen en acties voor de desbetreffende periode benoemd. De instrumenten die de gemeente inzet om de doelstellingen en uitgangspunten van het cultuurbeleid te behalen, staan in het uitvoeringsprogramma concreter uitgewerkt. Ook wordt in dit uitvoeringsprogramma ingespeeld op actuele maatschappelijke thema's of ontwikkelingen in de culturele sector (landelijk, provinciaal of lokaal).

Monitoring en evaluatie

Om de twee jaar vindt er een tussenevaluatie plaats om te monitoren of de gemeente op koers ligt in het toewerken/behalen van de doelen. Het culturele veld, inwoners, ondernemers en andere partners/stakeholders worden uitgenodigd om hierover digitaal via een enquête dan wel fysiek via gesprekken mee te denken en hun ervaringen te delen.

Financieel kader

Met dit cultuurbeleid 2025-2034 geven we als gemeente richting aan cultuur op de lange termijn. We gaan uit van een vergrote toegankelijkheid, kwaliteit, professionalisering en een goede voedingsbodem voor cultuur, waardoor er steeds meer een gezond ecosysteem voor cultuur tot stand komt waarbij tradities en vernieuwing met elkaar in balans zijn.

Bij een dergelijke duurzame werking van cultuur die we in Valkenburg aan de Geul beogen, hoort ook een duurzame investering in financieel opzicht. Concreet hebben wij als eerste stap in beeld gebracht wat er nodig is voor de jaren van het eerste uitvoeringsprogramma 2025-2028. Gedurende 2028 zal er een nieuw uitvoeringsprogramma met bijhorend financieel kader voorgelegd worden aan de raad.

Stand financiële middelen cultuur 2024¹⁷

De afgelopen jaren heeft de gemeente op diverse manieren cultuur gefinancierd. De voornaamste wijze van financieren is via subsidies aan verenigingen en stichtingen. In deze paragraaf geven wij een overzicht van wat de gemeente in 2024 in het kader van cultuur heeft uitgegeven.

- De jaarlijkse subsidies voor Museum Valkenburg en het Openluchttheater komen uit op € 108.773,- voor het jaar 2024.
- De waarderingssubsidies en de basis- en activiteitsubsidies lopen formeel gezien via de afdeling Sociaal Domein maar er wordt een groot deel verstrekt aan verenigingen of stichtingen die verwant zijn aan cultuur (denk hierbij o.a. aan koren, harmonieën, schutterijen en heemkundeverenigingen). In 2024 heeft de gemeente hier ruim € 100.000 aan uitgegeven.
- In 2024 is een bedrag van € 19.488,- uitgegeven in het kader van de subsidieregeling Muziekonderwijs Valkenburg aan de Geul 2024.
- In 2024 is er een bedrag van € 15.000,- uitgegeven aan incidentele subsidies op het gebied van cultuur.
- Voor het project Via Belgica is er in 2024 € 11.303,- uitgegeven.
- Aan het onderhouden van kunstwerken in de openbare ruimte is er in 2024 een bedrag van € 7500,- uitgegeven.

Deze financieringsmiddelen van de gemeente blijven gehandhaafd, waarbij opgemerkt dient te worden dat er gemeente breed momenteel gewerkt wordt aan de vernieuwing van de subsidiestructuren. Voor cultuur betekent dit dat er specifieke subsidieregelingen in de maak zijn en dat er prestatie-eisen in de subsidievoorwaarden worden opgenomen, die ook strikter zullen worden gehandhaafd en duidelijkere gronden bieden voor toekenning dan wel afwijzing. Denk aan het aantal activiteiten dat georganiseerd dient te worden, maar ook het bereik (kwantiteit en kwalitatief) en toelichting op zaken zoals cultural governance.

¹⁷ De subsidiëring van evenementen, waarbij cultuur een onderdeel is van de activiteit, is niet meegenomen.

In onderstaande tabellen is in kaart gebracht wat er zowel structureel als incidenteel nodig is om het cultuurbeleid en het bijbehorend uitvoeringsprogramma 2025-2028 te realiseren.

Benodigde structurele middelen (bovenop de huidige beschikbare middelen)

	2025 (Q4)	2026	2027	2028
Beleidsuitvoerder cultuur 0,4 fte (functie adviseur cultuur en evenementen)		€ 35.382,-	€ 35.382,-	€ 35.382,-
Werkbudget cultuur (in te zetten voor o.a. inclusiviteit cultuur, inspiratie dag culturele veld, onderhoud cultureel platform)		€ 40.000,-	€ 40.000,-	€ 40.000,-
Totaal		€ 75.382,-	€ 75.382,-	€ 75.382,-

Benodigde incidentele middelen

	2025 (Q4)	2026	2027	2028
0,67 fte cultuurcoach + werkbudget voor een periode van drie jaar om het culturele veld aan te jagen		€ 63.970,-	€ 63.970,-	€ 63.970,-
Projectsubsidie cultuur met tijdelijke looptijd t/m 31-12-2028 om het culturele veld aan te jagen				€ 200.000,-
Opstellen beleid kunstwerken in de openbare ruimte		€ 15.000,-		
Opstellen plan gemeentelijke kunstwerken (binnenruimte)			€15.000,-	
Opstellen beleid bebording in de openbare ruimte op het gebied van cultuur, erfgoed en toerisme		€ 15.000,-		
Verkenning, oprichting, uitvoering (digitaal) cultureel platform		€ 15.000,-		
Beleefbaar maken erfgoed (bijv. uitbreiding Archeo Route)		PM	PM	PM

Opstellen canon van Valkenburg				€ 15.000,-
Onderzoek en ondersteuning professionalisering culturele basisinfrastructuur ¹⁸		€ 60.000,-		
Onderzoek haalbaarheid Unesco Geopark		€ 15.000,-		
Dekking uit budget visie VTE				
Totaal		€ 183.970,-	€ 78.970,-	€ 287.970,-

Met de vaststelling van de Kadernota 2025 heeft uw raad de benodigde middelen voor het cultuurbeleid en bijhorend uitvoeringsprogramma reeds gereserveerd.

Bijlage 1: Proces totstandkoming cultuurbeleid

Om te komen tot dit cultuurbeleid 2025-2034, is Cultuurslagers, adviesbureau voor culturele vraagstukken, gevraagd om te ondersteunen in de totstandkoming van de beleidsvisie en het uitvoeren van het participatieproces. In het participatieproces is de ruimte gegeven aan het brede culturele veld om behoeftes en dromen kenbaar te maken en om uitdagingen en knelpunten te benoemen en vooral ook samen na te denken over mogelijke oplossingen. Bestuursleden van verenigingen en stichtingen, culturele initiatiefnemers, ondernemers met een hart voor cultuur, kunstenaars en jongerenorganisaties, allen hebben een bijdrage kunnen leveren aan dit gemeentelijke cultuurbeleid 2025-2034.

Hieronder volgt een korte weergave van het participatieproces dat heeft plaatsgevonden in de periode van augustus 2024 t/m februari 2025:

- Er heeft gedurende de hele periode veelvuldig nauw overleg plaatsgevonden (in gesprekken, per mail en telefonisch) met de beleidsmedewerker cultureel erfgoed, kunst en cultuur.
- Er is meerdere malen gesproken met de wethouders bevoegd voor kunst, cultuur en erfgoed en de burgemeester, zowel apart van elkaar als in gezamenlijke overleggen.
- Op dinsdagavond 17 december 2024 heeft er in Château Sint-Gerlach een participatiesessie plaatsgevonden voor het brede culturele veld en betrokken stakeholders uit aanverwante domeinen. In het eerste gedeelte zijn plenair de vier gemeentelijke doelstellingen ten aanzien van cultuur met elkaar besproken, waarna in het tweede gedeelte de deelnemers zijn opgesplitst over vijf keuzewerktafels om nader te brainstormen over de uitgangspunten van dit cultuurbeleid 2025-2034. Een brede representatie van het culturele veld, ondernemers en stakeholders was aanwezig, met een zeer positieve opkomst van maar liefst 45 deelnemers. Volop voelbaar was het grote hart voor cultuur dat velen hebben. Vanuit de motivatie om cultuur in verbinding te brengen met alle inwoners in de gemeente, zijn vele behoeftes, ideeën en wensen gedurende de avond naar voren gekomen, onder andere:
 - Inwoners van Valkenburg aan de Geul zijn er trots op om te wonen in een gemeente met zoveel erfgoed en bezienswaardigheden.
 - Er is een sterke behoefte aan meer kaders die de gemeente stelt ten aanzien van cultuur zodat zaken structureel worden aangepakt in plaats van ad hoc.
 - Vrijwilligers willen graag in taken verlicht worden, waarbij professionals worden ingezet voor het bepalen van beleids-/meerjarenlijnen. Op die manier kunnen vrijwilligers rechtstreekser met de doelgroepen in contact staan.
 - De instellingen in Valkenburg aan de Geul bieden nog onvoldoende ruimte aan culturele initiatieven.
 - Naast plekken om cultuur te presenteren, dient er ook ruimte te ontstaan voor het ontwikkelen van talenten en het meer op een ongedwongen manier samenkomen rondom culturele activiteiten.

- Aanvullend op de participatiesessie, is een enquête uitgestuurd aan alle initiatiefnemers in het culturele veld, met name voor iedereen die niet bij de participatiesessie aanwezig kon zijn maar wel graag een bijdrage wilde leveren. Deze enquête is door 39 respondenten ingevuld (10% verenigingen, 23% stichtingen, 12% kunstenaars, 15% individuele initiatiefnemers, 7,5% ondernemers, 38,5% inwoners/cultuurbezoekers).¹⁹ De belangrijkste conclusies uit deze enquête waren onder andere:
 - Cultuur in Valkenburg aan de Geul wordt te veel ontwikkeld door een selecte groep vrijwilligers. Vanuit de gemeente ontbreekt er een visie op cultuur die wordt uitgedragen met hierbij passende kaders.
 - Het huidige cultuuraanbod is veelal gericht op toerisme en of biedt geringe verdieping/artistieke waarde.
 - Zet in op een professionaliseringsslag bij de instellingen die Valkenburg aan de Geul rijk is.
 - Er is behoefte aan één of meer fysieke plekken en gelegenheden (zoals een cultuurfestival) waar verenigingen zich kunnen presenteren en waar makers (zowel jonge makers als ouderen na hun pensioen) talenten kunnen ontwikkelen. Faciliteer momenten en plekken voor kruisbestuiving en ontmoeting.
 - Er wordt te weinig samengewerkt door verenigingen en culturele organisaties onderling alsook vanuit de gemeente met deze partijen. De vraag aan de gemeente is om samenwerkingen in het culturele veld en andere domeinen meer te stimuleren zodat cultuur vanzelfsprekend raakt in de brede samenleving.
- In januari 2025 heeft er een themasessie met de raad plaatsgevonden (met 13 burger- en raadsleden). Tijdens deze sessie zijn doelen en uitgangspunten besproken. De volgende zaken kwamen naar voren:
 - Alle cultuuractiviteiten dienen zoveel mogelijk fysiek, qua taal en in financieel opzicht toegankelijk zijn voor iedereen (focus op inwoners).
 - Valkenburg aan de Geul heeft niet al het aanbod zelf 'in huis' en dat hoeft ook niet. Aan de ene kant is nieuw aanbod belangrijk om een meer divers palet te bieden, tegelijkertijd biedt de regio veel mogelijkheden in specifieke kunstdisciplines. Een goede balans is van belang, net als het versterken van bestaand/traditioneel aanbod en aanjagen van vernieuwend aanbod.
 - Kinderen, jongeren en ouderen zijn belangrijk, maar ook bezoekers tussen 30 en 60 jaar (met of zonder kinderen). Er zijn veel maatschappelijke kwesties zoals de druk op mentale gezondheid; cultuur kan voor iedereen ontspanning en reflectie bieden. Maak de koppeling met andere beleidsterreinen (verbindingen zoeken met zorg, onderwijs, eenzaamheid). Veel volwassenen nemen bovendien minder deel aan cultuur vanwege financiële problemen.
 - Voorbeeld Werkhuis Maastricht als plek voor samenkomst. Ook voor mensen met een laag budget. Naast ruimte voor lokale kunstenaars ook talentontwikkeling voor mensen met creatieve hobby's.
 - Verenigingen gaan niet bij elkaars activiteiten kijken en vinden steeds moeilijker vrijwilligers/nieuwe leden. Ook de koppeling met onderwijs kan structureler. Hier ligt een verbindingsrol weggelegd voor een cultuurcoach.

¹⁹ Het totale % is 106% vanwege meerdere antwoorden per respondent.

- In februari 2025 hebben er meerdere vervolgsessies plaatsgevonden met wethouders en burgemeester.

Bijlage 2: begrippenlijst

- Bibliotheekwerk: Met de term 'Bibliotheekwerk' wordt verwezen naar de vijf kernfuncties van bibliotheken, zoals vastgelegd in Wet openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) in 2015. Bibliotheekwerk is een taak van gemeenten.
- Cultural Governance: De Governance Code Cultuur is een richtlijn voor goed bestuur, toezicht en transparantie in de culturele sector. De code helpt culturele organisaties bij het vormgeven van hun bestuur en verantwoording, met aandacht voor integriteit, diversiteit, effectiviteit en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Voor gemeenten is de code een belangrijk toetsingskader bij subsidiëring en samenwerking, omdat het bijdraagt aan professioneel, betrouwbaar en toekomstbestendig cultureel ondernemerschap.
- Cultuur: We spreken in dit cultuurbeleid 2025-2034 over 'cultuur' als overkoepelende verwijzing naar alle activiteiten op het gebied van onder andere podiumkunsten (dans, toneel, muziek en alle kruisbestuivingen daartussen), urban arts, erfgoed, heemkunde, historie en Limburgse taal. We maken alleen onderscheid in disciplines waar concrete zaken worden aangehaald, met name om te borgen dat iedereen zich kan herkennen in alle vormen waarin cultuur in Valkenburg aan de Geul zich manifesteert. Zo is cultuur van ons allemaal.
- Cultuureducatie: Doelbewust leren over en met kunst, erfgoed en media via gerichte instructie, zowel binnen- als buitenschools. Via cultuureducatie ontwikkelen leerlingen culturele competenties en talenten. Leerlingen leren over cultuur door er actief mee bezig te zijn en zelf iets te maken. Cultuureducatie in Valkenburg aan de Geul vindt op twee manieren plaats. Enerzijds via de prestatieboxmiddelen die alle scholen krijgen om naar eigen inzicht te besteden. Deze gelden zijn niet-geoordeeld voor cultuureducatie, maar worden in de praktijk wel door scholen gebruikt om met hun leerlingen deel te nemen aan cultuur. Anderzijds vindt cultuureducatie plaats via het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) waarvan in 2025-2028 de 4e editie plaatsvindt. In het heuvelland is Kaleidoscoop via Centre Céramique (subprogramma Toon je Talent) de regionale penvoerder hiervan. Daarnaast hebben diverse instellingen in Valkenburg aan de Geul ook eigen aanbod.
- Cultuurmaker: Een persoon die in zijn of haar vrije tijd actief is als deelnemer op het gebied van kunst, (e-)cultuur, erfgoed of media.
- Cultuurparticipatie/cultuurdeelname: Het actief meedoen aan kunst en cultuur, denk aan het spelen van een muziekinstrument, het doorgeven van verhalen of tradities of het maken van *street art*.
- Cultureel ondernemerschap: Een cultureel ondernemer is een producent van kunst die hiervoor zo veel mogelijk betalend publiek probeert te interesseren en tegelijkertijd streeft naar een sluitende exploitatie van zijn 'onderneming'. Min of meer gelijklopende termen zijn 'cultuurmanager' en 'kunstmanager'. Een cultureel ondernemer is zeer actief in het werven van externe financiering of eigen inkomen.
- Diversiteit en inclusie: dit betekent dat er ruimte is voor verschillen in achtergrond, perspectieven en verhalen, én dat iedereen actief wordt betrokken en zich welkom voelt. Het gaat om afkomst, leeftijd, gender, fysieke of mentale mogelijkheden, sociaaleconomische positie en meer.

De gemeente stimuleert diversiteit en inclusie binnen het cultuurbeleid door toegankelijkheid, representatie en participatie te bevorderen, zowel in het aanbod als in het publiek en de organisatiestructuren.

- Fair Practice staat voor eerlijk, transparant en verantwoord werken in de culturele en creatieve sector. Het gaat om redelijke beloning, gelijke kansen, goede arbeidsomstandigheden en respectvolle samenwerking.
- (Professionele) culturele basisinfrastructuur: Hierin zijn enkele instellingen samengebracht die er middels hun programmering voor zorgen dat zoveel mogelijk mensen kunnen genieten van en deelnemen aan cultuur. Deze instellingen worden via een meerjarige subsidierelatie met de gemeente structureel ondersteund. Vanuit deze hoedanigheid dragen zij vervolgens een verantwoordelijkheid om een kwalitatief culturaanbod te ontwikkelen dat een veelheid aan doelgroepen aanspreekt.
- Erfgoed: Erfgoed is een verzamelbegrip dat staat voor alles wat we erven van vorige generaties en wat we het bewaren waard vinden voor de volgende generaties. In dit cultuurbeleid 2025-2034 spreken we over twee soorten erfgoed; materieel en immaterieel.
 - o Materieel erfgoed: De term "materieel erfgoed" verwijst naar de gebouwen, objecten en kunstvormen die door mensen zijn gemaakt, bewaard zijn gebleven en een aanzienlijke culturele of historische betekenis hebben. Binnen het materieel erfgoed maakt men onderscheid tussen onroerend en roerend erfgoed. Onroerend erfgoed is grondgebonden, denk aan landschappen, bruggen, kerkgebouwen, woonhuizen, monumentale boerderijen en bouwkundig erfgoed. Maar het is ook te vinden in de bodem en in het water. Bij roerend materieel erfgoed gaat het om (gebruiks)voorwerpen zoals boeken, kunstwerken, klederdracht en dergelijke.
 - o Immaterieel erfgoed: De term "immaterieel erfgoed" verwijst naar cultuuruitingen die door gemeenschappen worden beleefd als erfgoed en hen een gevoel van identiteit en continuïteit geven, denk aan verhalen, volksfeesten of lokale gebruiken. Dit immaterieel erfgoed wordt steeds opnieuw vormgegeven in samenhang met maatschappelijke veranderingen en in interactie met de sociale omgeving en van generatie op generatie doorgegeven.
- Informele cultuurbeoefening: Groepen die niet in een vereniging of andere rechtsvorm zijn georganiseerd, zoals online platforms waar mensen elkaar ontmoeten, boekenclubs, popbands, verhalenvertellers.
- Mergel: De Zuid-Limburgse geelwitte kalksteen die in Zuid-Limburg mergel wordt genoemd bestaat uit kalk (calciumcarbonaat), klei en fossiele resten van zeedieren uit het Krijt (ongeveer 65–70 miljoen jaar geleden).
- Positieve Gezondheid: Een benadering binnen de gezondheidszorg die niet de ziekte, maar een betekenisvol leven van mensen centraal stelt. De nadruk ligt op de veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens en niet op de beperkingen of ziekte zelf.
- Voorzieningsniveau: Het aanbod aan diensten (privé én overheid), commerciële goederen en/of culturele activiteiten die een bepaald gebied (de regio, de stad, een woonkern of een bedrijventerrein) ondersteunen.

Colofon

Titel: Cultuurbeleid - Van Mergel tot Meesterschap Valkenburg aan de Geul 2025–2034

Uitgave: Gemeente Valkenburg aan de Geul

Datum: oktober 2025

Samenstelling:

Gianna Quaedflieg, beleidsmedewerker Cultureel Erfgoed, Kunst en Cultuur, gemeente Valkenburg aan de Geul

Ingrid Buchem, beleidsmedewerker Cultureel Erfgoed, Kunst en Cultuur, gemeente Valkenburg aan de Geul

Cultuurslagers, adviesbureau voor culturele vraagstukken

Met dank aan:

Alle inwoners, culturele organisaties en instellingen die hebben bijgedragen via gesprekken, interviews, enquêtes en bijeenkomsten.

Vormgeving:

James Robinson

Contact:

Gemeente Valkenburg aan de Geul

Geneindestraat 4, 6301 HC Valkenburg

T: [043 609 92 92](tel:0436099292)

E: info@valkenburg.nl

I: www.valkenburg.nl

Eindnoten

Het cultuurbeleid Van Mergel Tot Meesterschap 2025-2034 haakt aan bij en borduurt voort op recente beleidsnota's van de gemeente Valkenburg aan de Geul waarin relevante koppelingen met cultuur worden gemaakt. Dit betreffen – in alfabetische volgorde – met name de volgende beleidsnota's:

- Basisdocument Groevenbeleid Valkenburg aan de Geul (2024)
- Contouren voor visie Valkenburg West (2020-2022)
- Kloppend hart Valkenburg-West: Ambitiedocument (juli 2024)
- Omgevingsvisie gemeente Valkenburg aan de Geul (2024)
- Verleden met toekomst: Cultuurhistorische waarden- en verwachtingenkaart en planologisch erfgoedbeleid voor Valkenburg aan de Geul (2020)
- Visie Valkenburg Oost (december 2021)
- Visie Vrijetijdseconomie 2035: Ondersteboven van Valkenburg aan de Geul (oktober 2024)

Bronnenlijst

Erfgoedwet. (2016). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037521/2024-01-01>

Gemeente Valkenburg aan de Geul. (2024). *Ondersteboven van Valkenburg aan de Geul, Visie Vrijetijdseconomie 2035* [Report].

<https://www.valkenburg.nl/data/downloadables/2/1/5/7/bijlage-1-visie-vrijetijdseconomie-2035-valkenburg-aan-de-geul.pdf>

LKCA. (2024, November 19). *Kennisdossier Cultuur en ouderen - LKCA*.

<https://www.lkca.nl/artikel/cultuur-en-ouderen/>

Provincie Limburg. (n.d.). *Beleidskader 2024-2027 Cultuur en erfgoed voor iedereen*.

<https://limburg.pvda.nl/wp-content/uploads/sites/149/2024/03/Beleidskader-Cultuur-en-erfgoed-voor-iedereen.pdf>

VNG - Samen Cultuur Borgen: <https://vng.nl/sites/default/files/2024-01/propositie-cultuur-samen-cultuur-borgen.pdf>

GALA akkoord: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/01/31/gala-gezond-en-actief-leven-akkoord>

Kunstloc Brabant: <https://www.kunstlocbrabant.nl/kennis-inspiratie/cultuur-voor-de-mentale-gezondheid-van-jongeren-45562#projecten>

Raad voor Cultuur: [Toegang tot cultuur | Raad voor Cultuur](#) Bestuurlijke afspraken

Cultuurbeoefening januari 2025 [stcrt-2025-1756.pdf](#)

Cultuurconvenant Limburg- OCW 2025-2028 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2025-3768.html>

Cultuureducatie met kwaliteit CMK4: [Cultuureducatie met Kwaliteit | Huis voor de Kunsten en Over Kaleidoscoop](#)

[VerenigingsMonitor 2024 Limburg](#)